

UDK 262.3 (497.5 Marča) "1640"
262.3 (497.5 Zagreb) "1640"
929 Vinković, B
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 21. 12. 2000.

Izvešće zagrebačkoga biskupa Benedikta Vinkovića apostolskom nunciju Casparu Mattheiju o Marčanskoj biskupiji i Vlasima iz 1640. godine

Zlatko Kudelić

Hrvatski institut za povijest, Zagreb, Hrvatska

Na temelju podataka zagrebačkog biskupa Benedikta Vinkovića o Marčanskoj biskupiji autor prikazuje pravoslavno-katoličke odnose u Vojnoj krajini i iznosi Vinkovićeve ideje o sjedinjenju pravoslavnih kršćana s Katoličkom crkvom. Zaključuje da je Vinkovićevo izvješće vrlo važan izvor za poznavanje pravoslavlja u Vojnoj krajini koji može poslužiti za daljnja istraživanja.

1. Uvod

Među zagrebačkim biskupima koji su tijekom 17. stoljeća, pozivajući se na odredbe kanonskog prava i zakone Habsburške Monarhije, nastojali provesti sjedinjenje pravoslavnih kršćana i svećenstva, naseljenih u onom dijelu Vojne krajine koji je pripadao pod jurisdikciju Zagrebačke biskupije, s Katoličkom crkvom, istaknuto mjesto pripada Benediktu Vinkoviću, koji je 1637. godine naslijedio ranijeg zagrebačkog biskupa Franju Ergelskog.¹ Tijekom života Vinković je obavljao službu kaptolskog prepošta, bio je pečujski biskup, a isticao se kao protivnik protestanata i žestoki branitelj prava Zagrebačke biskupije i hrvatskih staleža na krajiške posjede koje su zaposjeli novi doseljenici, krajišnici, u izvorima najčešće spominjani kao «Vlasi», a rjeđe kao «Rasciani» ili «Serviani», odnosno, u njemačkim izvorima kao «graničari»² Još prije nego što je naslijedio biskupa Franju Ergelskog Vinković je

¹ Benedikt Vinković rođen je 1581. godine u Jastrebarskom. Nakon završetka školovanja postao je 1606. godine rektor Ilirskog kolegija. Od 1610. godine bio je zagrebački kanonik, organizirao je podizanje Hrvatskog kolegija u Beču, a kao izaslanik na požunskim Saborima žestoko je branio interese Hrvatske. Odlukom cara Ferdinanda II. postao 1630. godine postao je pečuhski biskup. Opširnije: Korade, M., *Benedikt Vinković*, u: *Zagrebački biskupi i nadbiskupi*, Zagreb, 1995., 319-323; Farlati, D., *Illyricum sacrum*, V., Venetii, 1775., 571-576.

² U suvremenim se izvorima za krajiško stanovništvo najčešće rabio naziv Vlasi. Taj pojam tijekom 17. stoljeća nije označavao isključivo slobodne krajišnike-vojnike, nego je u izvorima, čiji su autori bili katolički predstavnici, prvenstveno označavao pravoslavne kršćane, za razliku od predavaca, katolika koji su u Vojnu krajinu pobjegli iz Osmanskog Carstva, odnosno Slavonaca, katolika starosjedilaca u Krajini. Međutim, hrvatski su staleži još 1628. godine upozorili vladara da pojam «Vlah» ima šire socio-ekonomsko značenje, jer su pod imenom «Vlaha» u Krajini živjeli i mnogi katolici, koji su odlaskom u Krajinu nastojali steći povlašten «vlaški» položaj, dakle oslobođanje od svih onih podavanja koje su bili dužni davati zemaljskoj gospodi i Katoličkoj crkvi, a i vojni su zapovjednici u Krajini za krajišnike najčešće koristili naziv Vlasi, ne spominjući izričito njihovo etničko podrijetlo ili vjerois-

vrlo aktivno kao biskupov predstavnik sudjelovao u radu povjerenstva koje je trebalo riješiti zahtjeve hrvatskih staleža da se krajišnici podvrgnu pod vlast staleža i zagrebačkog biskupa. No taj problem nije bio uspješno riješen ni za Vinkovićeve života, nego se o njemu raspravljalo i za biskupovanja Vinkovićevih naljednika Martina Bogdana (1642.-1647.), i Petra Petretića (1648.-1667.).³

povijest. Prema suvremenim su se izvorima sami Vlasi nazivali starovjercima, ali o njihovu podrijetlu, odnosno etničkoj i nacionalnoj pripadnosti ne postoji jedinstveno mišljenje jer se u srpskoj historiografiji, a i u radovima teologa Srpske pravoslavne crkve, o Vlasima govori isključivo kao o pripadnicima srpske nacije, koji su na području Monarhije još u 17. stoljeću bili izloženi vjerskim pritiscima Katoličke crkve i državnih vlasti, da bi im se uništila nacionalna svijest. U hrvatskoj historiografiji nije postojalo jedinstveno mišljenje o značenju ovog pojma, pa su N. Klaić i F. Moačanin upućivali na njegovo prvenstveno socijalno značenje, a J. Šidak je iznio mišljenje da se pojmom «Vlah» ukazivalo i na vjersku razliku između pravoslavnih krajišnika-«Vlaha» i starosjedilaca katolika. Budući da Vinkovićevo izvješće govori o pravoslavnim krajišnicima, koje je on nazivao «Vlasima», u tekstu ćemo pojam «Vlasi» rabiti kao oznaku za pravoslavne krajišnike. Opširnije: Uhač, J., *Marićanska biskupija*, Zagreb, 1996., 8-18; Mandić, D., *Hrvati i Srbi – dva stara i različita naroda*, 163-165, 200-211; Pilar, I., *Južnoslavensko pitanje*, Varaždin, 1990, 105-122; Klaić, V., *Povijest Hrvata*, V/4, Zagreb, 1974, 519, bilj.1; Šišić, F., *Pregled povijesti hrvatskog naroda I*, Zagreb, 1920, 300, bilj. 3; Radeka, M., *Gornja Krajina ili Karlovačko vladništvo*, Zagreb, 1975., 39.-41; Moačanin, F., *Pokušaji sporazumijevanja između hrvatskog plemstva i vlaha u Varaždinskom generalatu u 17. stoljeću*, u: Pavličević, D., *Vojna krajina*, Zagreb, 1983., 273-279; Šidak, J., *O značenju Vojne krajine u hrvatskoj povijesti*, u: Pavličević, n. dj., 10-14; Sučević, B., *Razvitak «Vlaških» prava u Varaždinskom generalatu*, *Historijski zbornik*, VI., Zagreb, 1953., 33-50; Nilles, N., *Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani, II., Oeniponte*, 1885., 736-737; Grujić, R., *Apologija srpskog naroda u Hrvatskoj*, Novi Sad, 1909., 48-52, 68-70; Klaić, N., *Društvena previranja i bune u Hrvatskoj u XVI. i XVII. stoljeću*, Beograd, 1976., 139-140; Šimrak, J., *De relationibus Slavorum Meridionalium cum Sancta Romana Sede Apostolica saeculis XVII. et XVIII.*, Zagreb, 1926., 95-105; 111-113; Ivić, A., *Iz istorije crkve hrvatsko-slavonskih Srba tokom XVII. veka*, *Vjesnik Kraljevskog hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, 2., Zagreb, 1916., 20-31.

³ «Vlaško pitanje» u Hrvatskoj pokrenuo je već 1599. godine biskup Nikola Selnički Stjepanić (ili Zelničaj-Selnički), nastojeći pod biskupsku vlast podvrgnuti ivaničke Vlahe, koje je godinu dana ranije oko Ivanića naselio zapovjednik Slavenskog generalata Sigismund Herberstein. Biskup je caru pisao da se Vlasima na njegovim posjedima ne mogu oprostiti tereti, jer bi bilo pravedno da, kad već obrađuju biskupsku zemlju, biskupa i njegove nasljednike priznaju zemaljskim gospodarima te da bi se već s Vlasima nagodio o plaćanju desetine, da to nisu spriječili general Herberstein i drugi krajiški zapovjednici. Taj je Herbersteinov postupak kod biskupa izazvao bojazan da će posjedi Zagrebačke biskupije, a i plemstva, biti zauvijek otuđeni, što se pokazalo točnim, jer su vojni krugovi u Grazu, odnosno krajiški zapovjednici, protivljenje zahtjevima hrvatskih staleža opravdali strahom da bi se Vlasi mogli vratiti u staru postojbinu ako bi ih biskup i plemstvo opteretili kao i ostale podložnike, odnosno ako ne bi bila ispunjena obećanja koja su krajišnicima dali zapovjednici koji su ih doveli iz Osmanskog Carstva. Iako su u kasnijem razdoblju i hrvatski staleži i zagrebački biskupi uvjerali vladare da Vlahe nisu namjeravali opteretiti onako kako su bili opterećeni njihovi podložnici, nego da će tražiti samo određena podavanja kao znak priznavanja njihove vlasti, otpor krajiških vojnih vlasti ovoj ideji bio je vrlo velik, pa je vladar pod svoju zaštitu prvo stavio Vlahe Karlovačkog generalata, a 1630. izdao je posebne povlastice za krajišnike Varaždinskog generalata, poznate kao «Statuta Valachorum». Iako hrvatski staleži ni u kasnijem razdoblju nisu odustali od ovog zahtjeva, nikad nisu postigli zadovoljavajuće rješenje jer su habsburški vladari odgađali donošenje konačne odluke zbog pragmatičnih političkih razloga, opširnije: Lopašić, R., *Spomenici 495.- hrvatske krajine*, I., 269-273; II., 55-62, 155-156; III., 441-442; Šišić, F., *Hrvatski saborski spisi*, IV., 400, 498; V., 70, 72, 77-78, 81, 101-105, 166-167, 172-175, 185-187, 189-191, 203-208, 250-251, 273, 366-367, 381-382, 410-411, 428-434, 446-456, 468-469, 474-489, 515, 631-632, 636-638, 646; Ivić, A., *Marićanska episkopija*, Brastvo, 17., 1923., 157-165; Šišić, *Politika Habsburgovaca spram Hrvata do Leopolda I.*, Rad JAZU 266., razreda historičko-filološkoga i filozofičko-juridičkoga 120, Zagreb, 1939, 93-148; Moačanin, *Po-*

Vinković je tijekom petogodišnjeg biskupovanja vodio dugi spor s Rimom oko plaćanja anata i popina, službenih daća koje je morao kao biskup platiti Svetoj Stolici, što nije mogao učiniti zbog vrlo lošeg stanja svoje biskupije, o čemu je pismom izvijestio i papu Urbana VIII. 1638. godine, navodeći da mu je biskupija podijeljena na više dijelova, pa iz onog koji su okupirali Osmanlije nije dobivao nikakve prihode, a ništa nije dobivao ni iz opustjelih područja kojima su prolazile vojske prilikom ratnih pohoda. Vinković je upozorio Rim da nikakve prihode nije dobivao ni iz dijelova Zagrebačke biskupije koje su zaposjeli pravoslavni Vlasi, jer mu se nisu htjeli pokoriti, niti mu plaćati bilo kakva podavanja, pa je morao materijalne potrebe biskupije pokrivati samo s desetinom nekadašnjih prihoda, iako se morao brinuti i o javnim poslovima i o obrambenim potrebama Kraljevstva. Zbog teške situacije u kojoj se nalazio, Vinković je zamolio Urbana VIII. da uvaži razloge koje je naveo te da ga oslobodi plaćanja traženih obveza.⁴

Osim ovog problema, Benedikt Vinković nastojao je tijekom svog biskupovanja riješiti još jedno važno pitanje, a to je bilo uklanjanje marčanskog biskupa Maksima Predojevića s biskupske stolice sjedinjene Marčanske biskupije, držeći ga neiskrenim unijatom, koji je samo prividno prihvatio sjedinjenje s Rimom, a zapravo je i dalje ostao vjeran pravoslavlju, odnosno patrijarsima Pečke patrijaršije. To Vinkovićevo djelovanje odnosilo se na sjedinjenu Marčansku biskupiju, utemeljenu 1611. godine bulom pape Pavla V. «Divinae Maiestatis Arbitrio», kojom je biskupu Simeonu Vratnji – koji je u Rimu, pred kardinalom Bellarminom, prihvatio sjedinjenje s Katoličkom crkvom – dodijeljena biskupska vlast nad «katoličkim Rascianima» koji su živjeli u Ugarskoj, Hrvatskoj i Žumberku, odnosno na po-

---

kušaji sporazumijevanja između hrvatskog plemstva i vlaha, 281-287, 296-299; N. Klaić, Društvena previranja i bune u Hrvatskoj, 135-150.

⁴ Podaci o broju pravoslavnih krajišnika na području Zagrebačke biskupije u prvoj polovici 17. stoljeća vrlo su oskudni i neprecizni, jer neki izvori govore o broju pravoslavnih Vlaha samo na području Zagrebačke biskupije, a neki donose procjene i za cijelu Krajinu. Vatikanski su izvori iz vremena prvog marčanskog biskupa Simeona navodili da u cijeloj Krajini živi između 20 i 60 tisuća pravoslavnih krajišnika, a izvori iz vremena biskupa Ergelskog tvrdili da je u Zagrebačkoj biskupiji boravilo između 40 i 60 tisuća pravoslavnih Vlaha. Biskup Vinković u dva je izvješća iz 1639. i 1641. godine procijenio da je u njegovoj biskupiji bilo 74 tisuće pravoslavnih Vlaha, koji su okupirali 49 ranijih katoličkih župa, te je naveo da je pod nadzorom koprivničkog kapetana bilo 9 sela s 204 kuće, pod nadzorom križevačkog 40 sela s 600 kuća te pod nadzorom ivaničkog 9 sela s 296 vlaških kuća, a ostali su pravoslavni krajišnici živjeli pomiješani s katolicima. Nepoznat autor, koji je pisao Rafaelu Levakoviću 1639. godine procijenio je da je u Zagrebačkoj biskupiji živjelo 50 tisuća, u Modruškoj biskupiji i Akvilejskoj patrijaršiji po 10 tisuća pravoslavnih krajišnika, a Propaganda je na zasjedanju održanom 8. XII. 1643. godine spomenula 14 tisuća pravoslavnih Vlaha. Opširnije: Kukuljević, I., *Prilozi*, Arkiv za povjestnicu jugoslavensku X., Zagreb, 1869., 169-171; Jačov, M., *Spisi Kongregacije za propagandu vere u Rimu o Srbima 1622-1644.*, I., Srpska akademija nauka i umetnosti, Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda, II odeljenje, knjiga XXVI., Beograd, 1986., 117-119, 140-141, 364, 394, 502, 521-522, 526, 537-539, 541; J. Šimrak, *De relationibus Slavorum Meridionalium*, 37-40, 50-51, 56, 64-65, 92, 112; Matanić, A., *Izvještaji zagrebačkih biskupa i nadbiskupa sačuvani u Vatikanskom arhivu*, Bogoslovska smotra, XLV., (1), Zagreb, 1975., 123-125; Fermeđžin, E., *O Rafo Levaković i Vlasi u Hrvatskoj g. 1641.*, Starine XX., Zagreb, 1986., 22, 25-27.

dručju Vojne krajine.⁵ Tom je papinskom ispravom slabo poznati biskup Simeon, kojeg je na sjedinjenje nagovorio ivanički župnik Martin Dubravić, proglašen i opatom samostana Sv. Mihaela Arkandela u Marči, uz uvjet da ideju crkvenog sjedinjenja širi među pravoslavnim krajišnicima te ih s vremenom privede jedinstvu s Katoličkom crkvom. Prvi marčanski biskup Simeon uživao je potporu tadašnjeg zagrebačkog biskupa Petra Domitrovića, koji nikad nije iskazao sumnju u Simeonovu odanost uniji, a podržale su ga i krajiške vojne vlasti, dajući mu i pravo rješavanja krajiških sporova koji nisu pripadali u crkvenu, nego i u svjetovnu problematiku. Onovremeni katolički izvori nisu iznosili nikakvu sumnju u Simeonovu odanost uniji, iako su se nekoliko godina prije 1630. godine, kad je Simeona u Marči naslijedio Maksim Predojević, pojavile sumnje da Simeon nije uspio svećenstvo, kaluđere i pravoslavne krajišnike pridobiti za sjedinjenje, te da su u Krajini pečki patrijarsi imali sve veći utjecaj preko pravoslavnih kaluđera i svećenstva, koji su iz Osmanskog Carstva dolazili među krajišnike bez znanja vojnih vlasti, što su potvrđivali i rijetki katolički misionari u izvješćima sastavljenim nakon boravka u Krajini, kao što je bio, primjerice, unijatski monah Metodije Terlecki.⁶

Prvog marčanskog biskupa Simeona još za života je naslijedio Maksim Predojević, kojeg je car Ferdinand II. 8. svibnja 1630. u Regensburgu imenovao «vretanijskim biskupom», nakon što je, prema carskoj ispravi, stari biskup Simeon dobrovoljno odstupio s biskupske stolice, a Maksimovo je imenovanje marčanskim biskupom slijedilo na prijedlog samih krajišnika i vojnih zapovjednika.⁷ Taj je potez bečkog

⁵ Nilles, n. dj., 1058-1059. Nova biskupija nazvana je «Marčanskom» po uzvisini zvanj Marča, smještenoj kraj Ivanića, gdje je Simeon obnovio ranije srušenu crkvu Svih Svetih i podigao samostan. Osim ovim imenom, bečki je dvor novu biskupiju kasnije nazvao «Svidničkom biskupijom», a Rim je, osporavajući taj naslov zbog sukoba oko patronatskog prava s habsburškim vladarima, novu sjedinjenu biskupiju prvo nazivao «biskupijom Uskočkih gora» (episcopatus Montis Feletrii), a od biskupa Pavla Zorčića «Platejskom biskupijom». Osim ovih naziva, u izvorima, a naročito kod biskupa Vinkovića, može se pronaći i ime «Vretanijska ili Vretanijska» biskupija, koje potječe iz kancelarije Pečke patrijaršije, a taj je pojam označavao zapadne krajeve izvan Osmanskog Carstva u kojem su živjeli pravoslavni kršćani, dakle Ugarsku i Hrvatsku. Pečki su patrijarsi držali da imaju pravo vizitirati pravoslavne kršćane u tim krajevima, držeći ih jurisdikcijskim područjem Pečke patrijaršije, bez obzira što su se nalazili izvan granica Osmanskog Carstva. Budući da je prvi marčanski biskup Simeon prije dolaska u Krajinu i prihvaćanja sjedinjenja u Rimu, bio 1609. godine posvećen u Peći kao episkop Pečke patrijaršije, za područje Marčanske biskupije je u nekim latinskim izvorima ostao je naziv «Vretanijska biskupija», a koristio ga je i biskup Vinković. Opširnije: Šimrak, *De relationibus Slavorum Meridionalium*, 90-113; Uhač, *Marčanska biskupija*, 28-31; Ivić, *Iz istorije crkve hrvatsko-slavonskih Srba*, 21-31; Vitković, D., *Šta je negda bila Vretanija?*, Glasnik istoriskog društva u Novom Sadu, VII/1.-3., 83.

⁶ Šimrak, *De relationibus Slavorum Meridionalium*, 7-35, 37-74; Uhač, *Marčanska biskupija*, 10-30; Nilles, *Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae graeco-orientalis*, 1058-1059; Ivić, *Iz istorije crkve hrvatsko-slavonskih Srba*, 107-110; Jačov, M., *Spisi Kongregacije za propagandu vere u Rimu o Srbima*, 132-137.

⁷ Ivić, isto, 107-108.; isti, *Marčanska episkopija od Simeona Vretanje do Gavrila Predojevića (1609.-1642.)*, Brastvo, XVII., Novi Sad, 1923., 156-166; Šimrak, *De relationalibus Slavorum Meridionalium*, 76, 92-94. Biskup Vinković je u svojim je spisima o Marčanskoj biskupiji iz nepoznatih razloga Maksima redovito nazivao «Petrovićem» ili «Petrovićem», iako je Maksimovo prezima, prema svim suvremenim, a i kasnijim izvorima, glasilo «Predojević».

dvora učinjen bez znanja i suglasnosti Rima, u vrijeme Tridesetogodišnjeg rata, kad je dvoru bilo osobito stalo da zbog vojnih potreba zadrži mir u Krajini, a Ferdinand II. jasno je naglasio da je Maksima Predojevića potvrdio kao biskupa Marčanske biskupije temeljem patronatskog prava, koje je Habsburgovcima, kao nasljednicima ugarskih kraljeva, omogućavalo da mogu sami imenovati biskupe u 10 biskupija. Maksim Predojević proglašen je marčanskim biskupom u vrijeme biskupovanja zagrebačkog biskupa Franje Ergelskog, koji tijekom biskupovanja nije posvećivao veće pozornosti novom marčanskom biskupu, odnosno pitanju prihvaćenosti sjedinjenja među pravoslavnim krajišnicima, nego se mnogo više trudio da krajišnike na zaposjednutim crkvenim posjedima privoli na plaćanje crkvene desetine, što je simbolično trebalo značiti i priznavanje njegove vlasti nad tim posjedima. U tome ga je predstavljao Benedikt Vinković, koji je u listopadu te godine postao biskupom Pečuha. Biskup Ergelski poslao je 1634. godine u Rim izvješće o stanju u Zagrebačkoj biskupiji, u kojem je naveo da su Vlasi iz njegove biskupije odbijali bilo kakvu pokornost njemu kao biskupu, i da su ih u tome štitili njemački vojni zapovjednici, pa su i dalje ustrajali u «raskolu i krivovjerju». Iako nije izričito naveo ime i prezime marčanskog biskupa Predojevića, Ergelski je napomenuo da je «vlaški biskup» ranije došao iz Osmanskog Carstva i pred carem se odrekao pravoslavlja. Biskup se žalio Rimu da među krajišnicima živi mnogo pravoslavnog («raskolničkog») svećenstva, koje nije prihvaćalo njegovu jurisdikciju, te da mu je njemački zapovjednik zabranio obavljanje vizitacija u Krajini, pa je zamolio Rim da na bečkom dvoru pokuša izboriti pravo da mu Vlasi plaćaju desetinu i barem ga priznaju svojim biskupom.⁸

Na djelovanje Maksima Predojevića vladaru su se žalili i hrvatski staleži, koji su na zasjedanju u Varaždinu 27. V.1631. vladara upozorili da je «arhimandrit Vlahe», a to je mogao biti samo marčanski biskup Maksim Predojević, poticao Vlahe da nasilno zauzimaju posjede plemstva u Krajini i da iz domova i prebivališta protjeruju «slavonski narod», odnosno one katolike starosjedioce koji nisu htjeli prihvatiti pravoslavlje, pa su se na ta mjesta naseljavali Vlasi. Staleži su vladar izvijestili o nasiljima koja su počinili Vlasi, primjerice da su uništavali domove osiromašenog plemstva i napadali plemiće iz zasjeda. Optužili su neimenovanog arhimandrita da je Vlahe, koji su ranije prihvatili sjedinjenje s Katoličkom crkvom, prisilio da ponovno prihvate pravoslavlje, a na to je prisilio i Slavonce koji nisu napustili njihove domove. Osim toga, staleži su vladara obavijestili da se među Vlasima pojavila vijest da je arhimandrit turskom sultanu poslao tekst povlastica koje je car ponudio Vlasima, da bi se uvjerio je li sultan bio spreman Vlasima dodijeliti bolje povlastice od habsburškog cara, pa bi Vlasi prešli opet na stranu

---

⁸ Podatak da je Maksim Predojević u Marču došao iz Osmanskog Carstva, i da je postupno preuzeo upravljanje samostanom od prvog biskupa Simeona, potiskujući unijatske kaluđere vjerne biskupu Simeonu, iznio je i zagrebački biskup Petar Petretić u drugom izvješću caru Leopoldu I. o Marčanskoj biskupiji, pisanom 1667. godine, opširnije: «*Petri Petretich, episcopi Zagrabienensis relatio de episcopatu Svidnicensis anno 1667. Caesari facta*», Arhiv HAZU, II. d 18., f. 1.

Osmanlija. Tu je vijest u zapisima Hrvatskog kolegija u Beču zabilježio i tadašnji kurator kolegija Petar Petretić, budući zagrebački biskup.⁹

Kada je 1637. godine naslijedio Ergelskog, Vinković je odmah počeo upozoravati i bečki dvor i rimsku kuriju na neodrživo ponašanje marčanskog biskupa Predojevića. Već je 1638. caru Ferdinandu III. uputio opširniju predstavku u kojoj je Maksima Predojevića prikazao kao raskolnika i krivovjernika, koji je lažno obećao da će otići na posvećenje u Rim i pravoslavne krajišnike privesti uniji da bi postao marčanskim biskupom, a zapravo je na posvećenje i potvrdu otišao u Peć, gdje ga je patrijarh posvetio kao biskupa svih Vlaha koji su živjeli u Ugarskoj i Hrvatskoj, a ne samo u Zagrebačkoj biskupiji. Vinković je istaknuo da je sam Maksim Predojević to potvrdio patrijarhovim ispravama. Stoga ga je trebalo ukloniti jer su pravoslavni krajišnici duhovnim poglavarom držali pečkog patrijarha, a Maksima njegovim predstavnikom u Monarhiji. Unijate je prisiljavao da se vrate pravoslavlju, širio je pravoslavlje dopuštajući razvrgavanje brakova i prisiljavajući katolike da slave pravoslavne crkvene blagdane, koji su se održavali po starom kalendaru. Vinković je optužio Maksima Predojevića da je katolike držao krivovjericima i izopćenima iz prave Crkve i da je pravoslavne krajišnike pod prijetnjom izopćenja spriječavao da se sjedine s Rimom, a to je štetilo katoličkoj vjeri i interesima Katoličke crkve, jer je utemeljenje Marčanske biskupije provedeno bez znanja zagrebačkog biskupa i na štetu Zagrebačke biskupije. To je bilo izričito protivno crkvenim propisima, koji su zabranjivali da jedna biskupija ima dva biskupa te katoličkom biskupu propisivali obvezu postavljanja svog vikara za kršćane grčkog obreda, koji bi biskupu morao biti podložan. Vinković je zamolio vladara da od Maksima Predojevića zatraži iskreno prihvaćanje katoličke vjere jer je Predojević prilikom proglašenja za marčanskog biskupa caru obećao da će se odreći pravoslavlja, odbaciti pečkog patrijarha, prihvatiti položaj vikara zagrebačkog biskupa i privoliti svećenstvo, kaluđere i narod da prihvate sjedinjenje, u čemu bi mu mogli, blagim pristupom, pomoći i krajiški zapovjednici. Sjedinjenje pravoslavnih krajišnika s Katoličkom crkvom trebalo je osigurati veću vjernost krajišnika caru i Monarhiji. Ako bi Maksim Predojević to odbio, valjalo ga je ukloniti i zamijeniti katolikom koji poznaje grčki obred, iz kojeg su uklonjenje sve zablude neprihvatljive Katoličkoj crkvi i vjeri.¹⁰

Osim ovog izvješća bečkom dvoru, Vinković je jedno izvješće o Marči i djelovanju Maksima Predojevića 3. II. 1639. uputio i Propagandi u Rim. U njemu je ponovio optužbe da je marčanski biskup samo formalno prihvatio sjedinjenje s Rimom, a da

⁹ Na tom su zasjedanju staleži naveli da su Vlasi obitelji Erdödy zauzeli posjede Čukovec, Črnovac, Lukovac, Veliku Reku i Tihuanovec, koji su pripadali vlastelinstvu Rasinja, zatim Suzani Ratkay, udovici bana Benedikta Thurocija posjede Globočec, Ivanec, Dugu Reku i Črnoglavec, koji su pripadali ludbreškom vlastelinstvu, Franji Sekelyju posjed Sveti Petar, koji je pripadao kuriji Bukovec, zatim posjede Bořfgang, Veverines i Martinić, koji su pripadali nasljedniku Ivana Budora, kaštel Cirkveno koji je pripadao Ladislavu Kerechenyju, te posjed Lipnicu kraj kaštela Negovca, koji je pripadao Tomi Erdödyju. Opširnije: A. Matanić, isto, 123.-125.; Buturac, J.-Stanisavljević, M.-Sučić, R.-Šojat, V.-Zmajić, B., *Zaključci hrvatskog sabora I.*, Zagreb, 1958., 5-7; Dočkal, K., *Hrvatski kolegij u Beču 1624-1784.*, Zagreb, 1996., 87.

¹⁰ Šimrak, *De relationibus Slavorum Meridionalium*, 95-98.

je zapravo ostao vjeran pravoslavlju, i da djeluje na štetu katoličke vjere i Crkve, pa pečki patrijarh preko Maksima Predojevića zapravo provodi crkvenu jurisdikciju i na području Zagrebačke biskupije, odnosno na jurisdikcijskom području rimskog prvosvećenika.¹¹ I u ovom je dokumentu Vinković naveo da je Maksim Predojević sjedinjene vjernike vraćao u pravoslavlje, da je koristio mogućnost razvrgavanja braka da bi katolike privolio prihvaćanju pravoslavnog obreda, što je u konačnici vodilo i prihvaćanju pravoslavlja. Vinković je Propagandi predložio da car Ferdinand III. mora ukloniti Maksima Predojevića, ako se ne uputi u Rim na posvećenje i potvrdu, a u međuvremenu bi trebalo postaviti katoličkog biskupa grčkog obreda, koji zna vlaški jezik i pismo, te dobro poznaje liturgiju i običaje Vlaha. Kao osobu pogodnu za taj posao Vinković je Rimu preporučio franjevca Rafaela Levakovića, ranije imenovanog smederevskim biskupom, koji je već boravio u Rimu, a dobro je poznao Vlahe. Novi marčanski biskup trebao bi imati položaj vikara zagrebačkog biskupa za kršćane grčkog obreda sjedinjene s Rimom, trebao bi primati istu novčanu naknadu kao i dosadašnji marčanski biskup, a određene prihode dobivao bi i od zagrebačkoga biskupa. Osim toga, uživao bi zaštitu i pomoć krajiških vojnih zapovjednika, koji bi krajišnike morali upozoriti da će u slučaju bilo kakvih nereda izgubiti vojničku plaću koju su dobivali.¹² Vinković nije dobio nikakav izravni odgovor od Propagande, jer ona je tek 20. VIII. iste godine upoznala apostolskog nuncija u Beču s Vinkovićevim pismima i optužbama protiv Maksima Predojevića, predloživši da bi car trebao marčanskog biskupa pozvati u Beč, gdje bi ga nuncij osobno ispitao o člancima vjere i izvjestio Propagandu o postignutim rezultatima.¹³

Vinković nije čekao odgovor i odobrenje iz Rima da može poduzeti određene korake glede Maksima Predojevića, nego je u Marču poslao dva predstavnika, čazmanskog arhiđakona Andriju Županića i ivaničkog župnika Jakoba Galovića. Njih je uputio da Maksima Predojevića podsjetu na obećanje da će prihvatiti uniju i širiti je među krajišnicima, koje je dao caru Ferdinandu II. prilikom imenovanja za marčanskog biskupa, te da je, prema odlukama IV. lateranskog sabora, dužan prihvatiti položaj vikara zagrebačkog biskupa, jer je i njegov prethodnik, Simeon, bio podložan zagrebačkom biskupu Domitroviću. Osim tih naputaka, Vinković je Županića i Galovića upozorio na Maksimove neprihvatljive izjave o Katoličkoj crkvi i vjeri, a upozorio ih je i na glavne dogmatske razlike između Katoličke crkve

¹¹ Propaganda je skraćeni naziv za Kongregaciju za propagandu vjere (Sancta Congregatio de Propaganda Fide), utemeljenu 1622. godine bulom «Inscrutabili divinae providentiae arcano» pape Grgura XV. Budući da je njezin zadatak bilo misijsko djelovanje među narodima širom svijeta, papa Urban VIII. utemeljio je 1627. godine Collegium Urbanum, ustanovu u kojoj su se svećenici trebali odgajati za misijsko djelovanje, a posebna se pozornost posvećivala jezičnoj izobrazbi budućih misionara, opširnije: Pastor, L., *Geschichte der Päpste im Zeitalter der katholischen Restauration und des Dreissigjährigen Krieges: Gregor XV. und Urban VIII. (1621.-1644.)*, Bd. XIII/2., Freiburg in Breisgau, 1929., 740-746, 753.; Metzler, J., *Die Sacra Congregatio de Propaganda Fide zur Zeit Juraj Križanićs*, u: Zbornik Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra Jugoslavenske akademije znanosti i imjetnosti posvećen Jurju Križaniću povodom 300. obljetnice njegove smrti, 1683.-1983., vol. 14., Zagreb, 1986., 115-117.

¹² Jačov, *Spisi Kongregacije za propagandu vere u Rimu o Srbima*, 365-370.

¹³ Jačov, isto, 370.-371.; Šimrak, *De relationibus Slavorum Meridionalium*, 97-100.

i pravoslavnih crkava glede nauka o Duhu Svetom, čistilištu, korištenju kvasnog odnosno beskvasnog kruha, te o blaženstvu pravednika na nebu.¹⁴

Vinkovići su predstavnici stigli u Marču 5. travnja te godine, no nisu postigli veće rezultate, jer su monasi i svećenstvo izbjegavali započeti otvorenu raspravu, a jedini uspjeh ovog sastanka bilo je Maksimovo obećanje da će posjetiti zagrebačkog biskupa Vinkovića u Zagrebu. Međutim, iako ga je Vinković očekivao tijekom cijele 1639. godine, Maksim Predojević pojavio se pred Vinkovićem tek godinu dana kasnije, u pratnji dvojice monaha iz Marče. Razgovor koji je Vinković potaknuo da bi Predojevića uvjerio da ispovijeda «grčke zablude», odnosno da mora prihvatiti podređeni položaj zagrebačkog vikara u Zagrebačkoj biskupiji te ispuniti obećanje o prihvaćanju sjedinjenja s Rimom, nije donio nikakvih rezultata, jer Maksim Predojević je odgovorio Vinkoviću da vjeruje i naučava ono što naučava Istočna katolička crkva, na što je Vinković primijetio da Istočna crkva nakon raskola naučava mnoge zablude, neprihvatljive Katoličkoj crkvi. Maksim Predojević na ovu primjedbu nije odgovorio, nego se vratio u Marču, a dvojica biskupa više se nikad nisu sreli.¹⁵

U vrijeme kad se Vinković sreo s Maksimom Predojevićem u Zagrebu, za stanje u Marčanskoj biskupiji zainteresirao se i Caspar Matthei, apostolski nuncij u Beču, kojem je Propaganda dostavila Vinkovićevu tužbu protiv Maksima Predojevića iz 1639. godine. Matthei je pritužbu prosljedio caru Ferdinandu III., razgovarao s njim te izvijestio Propagandu da će podrobnije obavijesti ponovno zatražiti od zagrebačkog biskupa Vinkovića. Vinković je nuncijev zahtjev primio tek 5. svibnja 1640., nakon što je Mattheiju već ranije uputio dva kraća izvješća o Marči. Sad je sastavio i ovo treće, mnogo opsežnije izvješće, koje je poslao 14. VI. iste godine. U međuvremenu je nuncij Matthei javio Propagandi da je Ferdinand III. naredio da Maksim Predojević mora doći u Beč, gdje bi ponovno ispovijedio katoličku vjeru i bio potvrđen kao marčanski biskup. Tajnik Propagande Ingoli zaključio je na temelju ove obavijesti da bi od cara mogao zatražiti uklanjanje Maksima Predojevića s marčanske biskupske stolice, a i Propaganda je odlučila da bi nuncij Matthei mogao caru predložiti smjenjivanje Maksima Predojevića, koji se pokazao

¹⁴ Ivić, *Iz istorije crkve hrvatsko-slavonskih Srba*, 23-28. Osim već poznatih razilaženja katoličkog Zapada i pravoslavnog Istoka u naučavanju o papinom prvenstvu, korištenju kvasnog ili beskvasnog kruha u euharistiji, te spora oko Filioque, razlike su postojale i u nekim eshatološkim pitanjima. Pravoslavni teolozi nisu prihvaćali katolički nauk da čistilišne muke, koje duša trpi u stanju kajanja, mogu zadovoljiti božju pravdu, nego su naučavali da duše mogu biti očišćene i oslobođene od vlastitih grijeha samo zahvaljujući molitvama, dobrim djelima, milostinji žive braće, te naročito zahvaljujući sakramentu euharistije, jer se duša poslije smrti, koja je značila kraj čovjekova djelovanja i početak primanja zasluženog prema prethodnom djelovanju, više nije mogla kajati niti bilo što učiniti da bi se spasila od grijeha, pa zato nije moglo ni postojati neko srednje mjesto za duše pokojnika. Pravoslavne su crkve isto tako odbijale katolički nauk da duše pravednika i pokojnika s lakšim grijesima nakon podnesenih čistilišnih kazni odmah poslije smrti uživaju vječno blaženstvo, odnosno primaju nagradu i gledaju Boga licem u lice, nego su vjerovala da će pravednici svoju nagradu primiti tek poslije posljednjeg suda. Opširnije: *Vukšić, T., Međusobni odnosi katolika i pravoslavaca u Bosni i Hercegovini (1878.-1903.)*, Mostar, 1994., 242-287.

¹⁵ Šimrak, *De relationibus Slavorum Meridionalium*, 103-105.

raskolnikom, jer ga je posvetio pravoslavni patrijarh. Međutim, u izvorima koji se odnose na ovu problematiku nisu sačuvani nikakvi podaci o mogućim konkretnijim postupcima protiv Maksima Predojevića, iako je biskup Vinković Propagandu iscrpno izvješćivao o stanju u Marčanskoj biskupiji tijekom njegovih nastojanja da marčanskim biskupom bude proglašen smederevski naslovni biskup Rafael Levaković. Benedikt Vinković i Maksim Predojević preminuli su iste, 1642. godine, a pitanje ustoličenja novog marčanskog biskupa, koji bi bio iskreni unijat, ostalo je i dalje neriješeno, jer je Maksima Predojevića u Marči naslijedio Gabrijel Predojević, kojeg su katolički izvori također držali pravoslavnim, a ne unijatskim biskupom. Gabrijel Predojević biskupovao je svega dvije godine. Kao najbitniju vijest iz vremena njegova biskupovanja gotovo svi kasniji izvori o povijesti Marčanske biskupije navodili su činjenicu da je on pravoslavne monahe iz manastira Hrmnja (Rmnja), smještenog na ušću Unca u Unu, preselio u Marču, te da se među tim monasima nalazio kasniji marčanski biskup Sava Stanislavić, suvremenik zagrebačkog biskupa Petra Petretića.

2. Vinkovićevo izvješće od 14. VI. 1640. godine

Vinkovićevo izvješće upućeno nunciju Mattheiju 16. VI. 1640. godine opširnije je od njegovih prijašnjih izvješća upućenih Rimu i Beču, ali su u njemu sadržane glavne ideje koje je zagrebački biskup već ranije iznio o Marčanskoj biskupiji i sjedinjenju pravoslavnih krajišnika s Katoličkom crkvom.¹⁶ Nastojeći nunciju Mattheiju što uvjerljivije izložiti problematiku zbog koje je intervenirao u Rimu i Beču, Vinković je na početku napomenuo da je izvješće sastavio potaknut brigom za spas duša «Vlaha ili Rasciana», kako je nazvao pravoslavne krajišnike, jer je već kod biskupskog posvećenja prisegnuo da će se boriti protiv raskolnika i krivovjernika u svojoj biskupiji. Izvješće je sadržajem, osim kratkog uvoda o utemeljenju Marčanske, odnosno Vretanijske biskupije, kako ju je nazvao Vinković, govorilo o životu i djelovanju marčanskog biskupa Maksima Predojevića, kojeg je Vinković držao raskolnikom i krivovjernikom, te o mjerama kojima bi u Marču trebalo postaviti pravog unijatskog biskupa, koji bi pravoslavne krajišnike sjedinio s Rimom.

Vinkovićeva interpretacija povijesti Marčanske biskupije trebala je uvjeriti nuncija Mattheija da je ponašanje tadašnjeg marčanskog biskupa Maksima Predojevića, koje je on ocijenio suprotnim propisima Katoličke crkve, bilo moguće zbog neprihvatljivog načina kojim je biskupija utemeljena. Naime, Vinković je držao da je car Ferdinand II. novu biskupiju utemeljio za Vlahe ili Rasciane bez suglasnosti Svete Stolice i kaločkog nadbiskupa, odnosno bez znanja zagrebačkog biskupa, što je Maksimu Predojeviću omogućavalo neovisnost od zagrebačkog biskupa. Napomenuo je da je ugarski kancelar upotrijebio prezime biskupa Simeona, «Vretanić»,

¹⁶ Vinkovićevo izvješće pod naslovom «*Benedicti Vinkovich Episcopi Zagrabienensis Relatio et Informatio de Valachis et Episcopatu Valachorum seu Rascianorum Legato apostolico ad aulam Caesaream Viennensem anno 1640 data*» nalazi se u arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu pod signaturom II. d. 186., a nalazilo se i u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu pod signaturom Ecclesiastica XIA, vol. II. n.2/70.

za stvaranje imena nove biskupije, iako je to bilo suprotno kanonskom pravu, jer ime Vretanijske biskupije nije moglo nastati iz već postojeće biskupije, jer se ona nikad dotad nije spominjala u postojećim izvorima.¹⁷

Marčanskog biskupa Maksima Predojevića Vinković je u izvješću optužio da je biskupsko mjesto dobio pretvarajući se da je pravi katolik te da je pred apostolskim nuncijem Palottom i carem Ferdinandom II. lažno obećao da će postati unijat i narod i kler privesti jedinstvu s Katoličkom crkvom, a zapravo je namjeravao ostati pravoslavni episkopom. To je potvrdio odlaskom na potvrdu i posvećenje u Peć, gdje je prisegnuo na vjernost pečkom patrijarhu, a nakon povratka širio je pravoslavlje među klerom i vjernicima. Vinković je Mattheija upozorio da je pečki patrijarh Maksimu Predojeviću dao vlast nad svim Vlasima (Rascianima) u Ugarskoj, Hrvatskoj, Slavoniji i Štajerskoj (vjerojatno Žumberak!), pa su pravoslavni krajišnici iz tih krajeva svojim crkvenim poglavarom držali jednog «raskolničkog», tj. pravoslavnog arhiepiskopa, a to su katolički prelati iz Monarhije trebali držati nepravdom i sramotom. Nadalje, Vinković je iznio niz primjera koji su Maksima Predojevića, prema mjerilima Katoličke crkve, oslikavali kao raskolničkog i krivovjernog biskupa: prisiljavao je unijate, sjedinjene s Katoličkom crkvom u vrijeme prvog biskupa Simeona, da ponovno prihvate pravoslavlje. Onima koji su bili skloni sjedinjenju s Katoličkom crkvom prijetio je izopćenjem iz Crkve, a zabranjivao je pravoslavni krajišnicima da posjećuju katoličke crkve i svetkuju crkvene blagdane prema gregorijanskom kalendaru. Katolici su bili stalno izloženi pritiscima biskupa Predojevića, klera, kaluđera, pa i pravoslavnih krajišnika da prihvate istočni obred. Kao posebnu opasnost za Katoličku crkvu i vjeru u Krajini Vinković je naveo mogućnost rastave braka u pravoslavni crkvama, što su koristili Maksim Predojević i njegovi kaluđeri da bi katolike privukli pravoslavlju. Katolici su ujedno bili prisiljavani da svetkuju pravoslavne blagdane, na što su ih osim kaluđera i biskupa prisiljavali i vjernici, i to se događalo sve dok krajiški kapetani nisu to zabranili, a biskup Predojević i kaluđeri sprečavali su podizanje katoličkih crkava.

Osim ovih pritužbi na djelovanje marčanskog biskupa Predojevića, Vinković je nunciju Matheiju iznio podatke koji su trebali prikazati Maksima Predojevića ne samo kao raskolnika, nego i krivovjernika. Napomenuo je da su pravoslavni («raški») svećenici, a i narod, papu držali Antikristom, a katolike krivovjercima izopćenima iz prave Crkve, da su pravoslavni svećenici i kaluđeri ispovijedanje kod katoličkih svećenika držali velikim grijehom, te da se krađa olako opraštala,

¹⁷ Vinković je koristio pojam «Vretanijska», a ne «Marčanska» biskupija zato što je to ime koristio i car Ferdinand II. u ispravi kojom je 1630. godine Maksima Predojevića imenovao biskupom u Marči, ali njegova teza da je Marčanska biskupija utemeljena bez znanja najviših državnih vlasti Habsburške Monarhije i Katoličke crkve nije točna, što je vidljivo iz događaja koji su doveli do potvrđivanja i posvećenja prvog marčanskog biskupa Simeona. Vinkovićeve napomene da je Marčanska (Vretanijska) biskupija zapravo nazvana po prezimenu prvog marčanskog biskupa Simeona, odnosno da nije stvorena iz imena već postojeće biskupije, trebala je uvjeriti Matheija u neopravdanost utemeljenja Marčanske biskupije, jer su se na taj način marčanski biskupi mogli držati neovisnima od zagrebačkih, kojima su, prema kanonskim propisima, morali biti podređeni kao vikari za kršćane grčkog obreda.

odnosno da krađa počinjena katoliku čak ni nije držana grijehom. Krivovjerje pravoslavnog svećenstva Vinković je prepoznao u naučavanju da svećenik može dušu pokojnika izbaviti iz pakla ako dobije dobru milostinju, odnosno u vjerovanju da ni jedna zla misao nije bila grijeh sve dok ne bude pretvorena u djelo, a sami su vjernici vjerovali da njihova grijesna djela svećenstvo može uzeti na sebe i za njih odgovarati pred Božjim sudom.¹⁸

Vinković je upozorio nuncija Mattheija da su te činjenice marčanskog biskupa Maksima Predojevića i njemu podređeno svećenstvo nedvojbeno otkrivale kao krivovjernike i raskolnike. Napomenuvši je da je veliku prepreku mogućem sjedinjenju pravoslavnih kršćana u Krajini s Katoličkom crkvom predstavljalo neobrazovano pravoslavno svećenstvo, koje osim ćirilice nije poznavalo drugo pismo, a zbog neznanja su se na njih katolicima žalili obični vjernici. Neznanje i neobrazovanost pravoslavnog svećenstva imali su kao posljedicu zapuštenost vjernika, jer nije bilo škola ni učitelja, a bilo je rašireno praznovjerje i čarobnjaštvo, pa je narod, koji je više volio živjeti u šumama, postajao sve divljiji, umjesto da je svećenstvo djelovalo na njegovu kultiviranju. Vinković je mislio da bi kao prvi korak u poboljšanu takvog stanja trebalo provjeriti jesu li Maksim i njegovi kaluđeri stvarno bili katolici, koji su prihvaćali uniju s Rimom. To je mogao napraviti samo car Ferdinand III., upućivanjem Maksima u Rim na posvećenje ili potvrdu, odnosno prisiljavanjem da se javno odrekne pravoslavlja pred apostolskim nuncijem, da ispovijedi katoličku vjeru i prisegne na vjernost Svetoj Stolici, a monahe i svećenstvo, koji bi morali ispovijediti katoličku vjeru pred zagrebačkim biskupom, da održi u vjernosti uniji. Maksim bi, sukladno odlukama IV. lateranskog sabora, trebao prihvatiti položaj vikara zagrebačkog biskupa za kršćane grčkog obreda u Zagrebačkoj biskupiji, jer se oni ionako nazivaju katolicima Istočne crkve.¹⁹

Nakon opisa djelovanja marčanskog biskupa Maksima Predojevića i prilika među pravoslavnim svećenstvom, monasima i vjernicima, Vinković je nunciju iznio nekoliko prijedloga kojima bi se iskorijenile zablude raširene među Vlasima, odnosno koji bi omogućili

prihvatanje unije u Krajini. Istaknuo je da bi vladar trebao Maksima ukloniti s marčanske stolice ako bi on odbio izvršiti spomenute obveze, jer su se Maksimove ideje o Crkvi i vjeri mogle označiti kao krivovjerne i raskolničke zablude, a on je Marčansku biskupiju dobio kao katolički, a ne kao pravoslavni biskup. Car Ferdinand II. tu je biskupiju utemeljio s ciljem da Vlasi postanu katolici, a ne da i

¹⁸ Vinkovićeva ocjena o Maksimu Predojeviću kao raskolniku i krivovjerniku, koji je prisiljavao katolike da moraju prihvatiti pravoslavlje, prisutna je i u nekim kasnijim izvješćima o Marčanskoj biskupiji. Zagrebački je biskup Petar Petretić u opširnom izvješću iz 1662. o Marčanskoj biskupiji ponovio Vinkovićeve ocjene o Maksimu Predojeviću, a prema isusovačkom rukopisu Maksim Predojević je, osim širenja pravoslavlja i običaja protivnih katoličkoj vjeri, prvi krajišnicima nametnuo obvezu plaćanja milostinje koja se odnosila pečkom patrijarhu, odnosno da je Vlahe pretvorio u turske porezne obveznike, i da je ta svota iznosila čak 12.000 dukata godišnje. Opširnije: Petretić, *Historia de Valachorum*, f. 2-3.; *Vallachicae Gentis...*, Lopašić, Monumenta, A-III., 13, f. 3.

¹⁹ Vinković, *Relatio...*, f. 3.-5.

dalje ostanu pravoslavni. Nadalje, Vinković je predložio nunciju da bi car Ferdinand III. trebao ukinuti novčanu potporu koju je prema odredbi cara Ferdinanda II. marčanskim biskupima mjesečno morala isplaćivati Štajerska, jer je ta potpora bila određena za katoličkog biskupa te napomenuo je da Ferdinand II. sigurno ne bi Maksimu povjerio biskupiju da je znao da on samo prividno prihvaća katoličku vjeru. Kao drugi razlog za ukidanje novčane potpore zagrebački je biskup naveo Maksimovo posvećenje u Peći kod pravoslavnog srpskog patrijarha, jer je tajni odlazak u Osmansko Carstvo bez znanja i odobrenja krajiških vojnih vlasti zapravo značio otvorenu nevjernost državi, odnosno vladaru, kojemu je marčanski biskup bio podanik.

Rješenje ovog problema Vinković je vidio u uklanjanju Maksima Predojevića sa stolice marčanskog biskupa i postavljanju pravog katolika u Marču. Car Ferdinand III. trebao je preporučiti krajiškim generalima i kapetanima da radi zaštite katoličke vjere ne smiju dopuštati dolazak prebjeglih pravoslavnih kaluđera i svećenstva iz Osmanskog Carstva u Krajinu, jer su oni uznemiravali krajišnike. Osim toga, krajiški su zapovjednici trebali zaustaviti uništavanje dotad postojećih oštećenih katoličkih crkava u Krajini, pa i poticati katolike da ih obnavljaju. Kaluđere i pravoslavno svećenstvo trebali bi kažnjavati predviđenim kaznama za napadanje katoličke vjere i izricanje blasfemija protiv nje, a vjernost uglednih vlaških predstavnika trebalo je pridobiti dodjeljivanjem vojničkih počasti, što su trebali napraviti kapetani; time bi ih možda privukli i katoličkoj vjeri. Zanimljivo je da je Vinković držao da je Vlasima trebalo ostaviti obred, ali očišćen od zabluda protivnih katoličkoj vjeri, jer je pretpostavljao da će njihov obred, kad upoznaju sadržaj katoličke vjere, postupno iščeznuti. To je oslikao primjerom Vlaha u Istri, Pivki, Krašu, Liču i dragi Vinodolskoj u Senjskoj biskupiji, gdje su Vlasi s vremenom odbacili grčki obred djelovanjem katoličkih svećenika. Budući da je Maksim Predojević trebao biti uklonjen, Vinković je predlagao nunciju Mattheiju da bi za marčanskog biskupa valjalo postaviti osobu koja bi poznavala «vlaški jezik» i pismo, nosila biskupski naslov i bila dovoljno obrazovana da bi pravoslavne krajišnike privela sjedinjenju s Katoličkom crkvom. Kao odgovarajuću osobu predložio je franjevca Rafaela Levakovića, titularnog smederevskog biskupa, koji je boravio u Rimu i bio poznat i kardinalima i papi Urbanu VIII., a budući da je djelomično poznao grčki obred, mogao ga je još bolje upoznati u Grčkom kolegiju u Rimu. Valja napomenuti da Vinković nije zagovarao trenutačno ukidanje julijanskog kalendara u bogoslužju, poučen činjenicom da su pravoslavni krajišnici prisilno nametanje gregorijanskog kalendara držali ukidanjem njihove vjere, jer su julijanski kalendar držali znakom prave, «stare» vjere, i nazivali se starovjercima, a katolike su, zbog korištenja gregorijanskog kalendara, zvali sljedbenicima «nove» vjere.²⁰

Vinković je nunciju Mattheiju isto tako naglasio da bi uspješno provođenje sjedinjenja pravoslavnih krajišnika s Katoličkom crkvom bilo moguće samo ako bi, s jedne strane, zagrebački biskup za novog katoličkog biskupa u Marči uspio

²⁰ *Vinković, Relatio...*, f. 5v-6r.

dobiti određenu novčanu potporu i pomoć katoličkih svećenika koji bi djelovali među Vlasima, a s druge strane, ako bi u Krajini za vlašku mladež bile podignute škole, u kojima bi se učila ćirilica i latinica, što bi olakšalo prihvaćanje katoličke vjere, pa bi polaznici tih škola mogli kasnije postati i unijatski svećenici. Predložio je da bi takvo učilište mogao utemeljiti papa Urban VIII. u Zagrebu. Novi bi marčanski biskup, ovaj put iskreni unijat, dobivao istu novčanu potporu kao i Maksim Predojević, dio prihoda u žitu i vinu isporučivao bi mu zagrebački biskup, čiji bi bio vikar za kršćane grčkog obreda u Zagrebačkoj biskupiji, a dio sredstava davali bi mu bosanski katolici, Predavci, naseljeni u Krajini, kao i Slavonci, katolički starosjedioci. Sličan je način dobivanja novčane potpore Vinković predložio i za katoličke svećenike koje je trebalo poslati u Krajinu za ispomoć novom marčanskom biskupu, te zarektore škola koje bi tamo bile bile podignute, a, osim potpore zagrebačkog biskupa i katolika koji su živjeli u Krajini, drugi dio prihoda dobivali od Vlaha koji bi prihvatili uniju, koji su dotad pravoslavni krajišnici davali neobrazovanom pravoslavnom svećenstvu. Određenu je potporu za svoj plan o širenju unije Vinković očekivao i od prihoda cara Ferdinanda III., koji je među Vlasima na teritoriju koprivničke tvrđave imao 300 podložnika, koje je bez ikakve javne koristi iskorištavao koprivnički kapetan, što se moglo uporabiti za održavanje novog marčanskog biskupa. Završavajući izvješće, Vinković je upozorio nuncija da će se svi njegovi prijedlozi i planovi ostvariti samo ako bi mu svjetovne vlasti pružile punu podršku. Optimizam glede ostvarenja navedenih prijedloga opravdao je činjenicom da sigurnost osoba koje bi provodile njegov plan za širenjem unije u Krajini ne bi bila upitna, jer su s Vlasima u Krajini živjeli i mnogobrojni katolici, kojima su u pomoć mogli priteći i krajiški kapetani, a izvješće je završio napomenom da su mnogi pravoslavni krajišnici osobno iskazivali želju da postanu katolici, ali to nisu mogli učiniti zbog prijetnji izopćenjem, koje im je upućivao marčanski biskup Maksim Predojević.²¹

Izvješće zagrebačkog biskupa Benedikta Vinkovića apostolskom nunciju Mattheiju je dragocjen izvor za poznavanje vjerske problematike u Vojnoj krajini jer donosi niz novih činjenica o problematici crkvene unije i katoličko-pravoslavnih odnosa u Vojnoj krajini tijekom prve polovice 17. stoljeća. Iako ne sadrži detaljnije podatke o intenzitetu naseljavanja šireg krajiškog područja, o rasprostranjenosti katoličkog i pravoslavnog krajiškog stanovništva, a ne donosi ni preciznije broјčane pokazatelje o krajiškom stanovništvu i naseljima, ovo izvješće slikovito je prikazalo povezanost svih čimbenika vezanih uz problematiku sjedinjenja pravoslavnih kršćana s Katoličkom crkvom. Iz njega se jasno nazirao postojeći raskorak između načelno zagovarane vjerske politike bečkog dvora i stvarnog odnosa krajiških vojnih vlasti prema pravoslavnim krajišnicima, odnosno nespремnost dvora da provodi načelnu vjersku politiku ako to u datom trenutku nije bilo odgovaralo političkim interesima Monarhije. S druge je strane izvješće kao veliku zapreku mogućem sjedinjenju pravoslavnih kršćana s Katoličkom crkvom istaknulo utjecaj crkvene hijerarhije Pečke patrijaršije na pravoslavne krajišnike, te potvrdilo postojanje

²¹Vinković, *Relatio...*, f. 7-8r.

gotovo nepremostivih razlika glede poimanja vjere, odnosno ustrojstva Crkve i crkvene hijerarhije između katoličkih i pravoslavnih kršćana, činjenicu vrlo dobro poznato iz drugih suvremenih izvora o odnosima katoličkog Zapada i pravoslavnog Istoka. Navedeni su čimbenici potaknuli biskupa Vinkovića da kao jedino moguće mjere kojima bi se pravoslavni kršćani priveli uniji predloži uklanjanje marčanskog biskupa, svećenstva i kaluđera odanog pečkim patrijarsima, odnosno zabranu njihova prelaska u Krajinu ako ne bi prihvatili uniju, pretvaranje marčanskih biskupa u vikare zagrebačkih biskupa za kršćane grčkog obreda te školovanje odgovarajućeg broja sjedinjenih svećenika iz Krajine u katoličkim zavodima, čime bi se otklonio utjecaj svećenstva i kaluđera odanih Pečkoj patrijaršiji. Međutim, Vinkovićeve su prijedlozi nastali u vremenu kad je Monarhija zbog političkih prilika u kojima se nalazila nužno trebala mir u Krajini, bečki dvor pod utjecajem mišljenja krajiških vojnih zapovjednika nije bio spreman udovoljiti Vinkovićevim zahtjevima. Zbog navedenih su razloga svi problemi o kojima je Vinković govorio u ovom izvješću glede mogućeg sjedinjenja pravoslavnih kršćana u Krajini s Katoličkom crkvom ostali i dalje neriješeni, i s njima su se morali nositi i njegovi nasljednici na stolici zagrebačkih biskupa.

*Benedicti Vinkovich Episcopi Zagrabiensis Relatio
et Informatio de Valachis et Episcopatu Valachorum
seu Rascianorum Legato apostolico ad aulam Caesaream
Viennensem anno 1640. data*

1640. d 14. Junii

Informatio nova super fundatione Episcopatus Vretaniensis pro Valachis in Diocesi Zagrabiensi et Regno Slavoniae residentibus facta. Item de mediis circa Conversionem eorundem Valachorum adhibendis. Ad Illustrissimum et Reverendissimum Dominum Casparum Mattheum, Archiepiscopum Athenarum ac sanctae Sedis Apostolicae, apud Caesarem Maiestatem Ferdinandum Tertium, cum facultate legatum, et de latere Nuncium, iuxta benignum eadem mandarum, facta, ac Veinnam, Zagrabia, ad eundem Dominum Nuncium.

Per Reverendissimum Dominum Benedictum Vinkovich, Episcopum Zagrabiensem, anno 1640. Junii 14. transmissa.

Relatio data Nuncio Apostolico Mattheo Ratione Episcopi Valachorum Maximi Petrović Schismatici 1640. 14. Junii.

Copia literarum

Illumi ac Rmi Domini Caspar Mathei Sedis Apostolicae, apud Caesarea et Regiam Maiestatem, cum facultate, de latere Nuncii, ad Rmum D. Benedictum Vinkovich Episcopum Zagrabiensem anno et die, et negotio infra annotato, datarum.

Rmae Dne Obsimae.

A sacra Congregatione de Propaganda fide, fecerunt nuper mihi transmissae scripturae ac litterae, Vestrae Reverendissimae Dominationis, concernenter negotium illius Maximi sancti Basilii Monachi, qui nominatus, non tamen confirmatus,

nec consecratus saltem legitime est, sicuti ab ipsa Dominatione Vestrae, Sacrae congregationi fuit expositum, ut illud sacrae Cesareae Maiestati representare possem, ac deberem. In mea igitur audientia dictum negotium Efficaciter apud Caesarem promovi, ac litteras, et scripturam, Maiestati Suae, ut maiori cum comoditate, illud considerare possit, reliqui. Sed cum Literae Vestrae Reverendissimi Dominationis sint fere ante annum descriptae, ac in tanto temporis intervallo, negotium faciem et statum mutare potuerit, ut novam de illo et exactam Informationem habeam, necesse est, ut illud efficacius, in ista ordinem dictae Sacrae Congregationis, apud Caesaream Maiestatem, urgere valeam. Dum igitur, dictam Informationem a Vestra Reverendissima Dominatione attendo, eidem officia mea paratissima, exhibeo, ac prospera quaque, a Deo ter optimo Maximo deprecor. Viennae, 31. Martii 1640. anno

Rssimae Dnis Vrae,- Jam cum Caesare egi et ostendi Suae Maestati, instantiam – Dnis Vrae Rmae, et sumus in negotio, Ideoque quamtotius transmittat, Dnatio Vra Rma, quid quid de novo supervenerit.

Servitor. Archiepiscopus Athenarum m. p.

Domino Episcopo Zagrabiensi

Illusstmae ac Rmae Domine, et Patrone obssimae,
praemissa obsequiam meorum debita oblatione,
salutem in Domino optatam, et felicitatem perpetuam
ex animo precor.

Litteras Vestrae Illustrissimae, ac Reverendissimae Dominationis, in pagina proximae praecedenti capiatas: 31 Martii, ad me Vienna datas, die 5. Mensis Mai ea reverentia qua par est, accepi: Ad quas licet iam bis brevissimae responderim, Informationem tamen novam, et exactam, super negotio, in litteris iisdem, Vestrae Illustrissimae Dom. annotato, postulatam, quod hactenus non dederim, aut miserim, non negligentiae meae, sed multiplicibus meis occupationibus, in dies et horas abunde occurrentibus, item Inquisitioni super negotio factae, ac prolvioni tempore indigenti, adscribendum censeo. Verum quamvis Anno proximae praeteritis, Suae Sanctitati, item Sacrae de propaganda fide Congregationi, sufficientem de praemissis benigno in mandato V. S. D. supra capiato insinuat per Reverendum Dominum Raphaelem Levakovich, pro tunc denominatum Samandriensis episcopum, informationem dederim, ut ex meis scriptis, a Sacra Congregatione ad Vestram Illustrissimam Dominationem missis, apparet, quia tamen annus iam esset elapsus, ac in tanto temporis intervallo, negotium statum, ac faciem immutare potuerit, uti Vestra Illustrissima Dominatio, in suis ad me datas, insinuat, benigne praeterea iubendo, ut ideo de dicto negotio, novam et exactam Informationem, eidem Dominationi Vestrae Illustrissimae darem, quatenus illa habita, Illustrissima Dominatio Vestra efficacius, iuxta eiusdem sacrae Congregationis ordinationem, apud Sacram Cesaream et Regiam Maiestatem, idem negotiam promovere posset. Volens itaque Vestrae Illustrissimae Dominationi, et per illam, Sedi Apostolicae obedire, uti teneor.

In memoriam revocans clausulam hanc in Juramento Sede Apostolicae praestito, appositam Haereticos et Schismaticos persequar, et impugnabo. Cupiens etiam Raschianos seu Valachos Schismaticos in Dioecesi mea Zagrabiensi locatos et residentes salvos fieri, et ad agnitionem veritatis pervenire. De praemissis mihi, per Vestram Illustrissimam Dominationem, benigne iniunctis, sequentem facio Informationem novam, et priori exactionem.

De fundatione Episcopatus Vretaniensis pro Valachis
in Dioecesi Zagrabiensi, residentibus.

Ante annos circiter 20 Ferdinandus Secundus Romanorum Imperator ac Rex Hungariae, pro Valachis sive Rascianis, ex Turcia in Regnum Slavoniae profugientibus, et in Dioecesi Zagrabiensi consistentibus, ritu Graecorum utentibus, et Schismate illorum imbutis, Simeonem quandam Vretanich, ordinis Sancti Basilii Monachum, antea schismaticum, postea per conversionem factum Catholicum pro Valachis Episcopum creaverat, sine certa Denominatione, ac titulo Episcopali, qui Simeon Vretanich Romam profectus, Romae consecrationem, ac Confirmationem a Pontifice accepit, eique dei tam obedientiam, ac reverentiam exhibuit ac cun Romana Ecclesia unionem fecit, quam tenuit, usque ad mortem.

Praedictus episcopatus Valachorum unde sit denominatus
Vretaniensis?

Primus Episcopus Valachorum, sive Rascianorum, in Dioecesi Zagrabiensi degentium, erat nomine Simeon, cognomine autem Vretanich, ut supra dictum esset, ab isto Cognomine Vretanich, non autem a loco aliquo, denominatus est Valachorum Episcopatus Vretaniensis: ut patuit ex literis Donationalibus et fundationalibus, per me visis, et lectis, qui Titulus nullibi extaret, nunquam etiam antea auditus fuisset, sed cancelarius et secretarius Hungaricus, rerum pro parte hac scitu necessariorum, ignari, Donationem praetactum formanter, a cognomine Vretanich, Titulum huic Vretaniensis fixerunt, ac episcopatu Valachorum, noviter fundato, imposuerunt. NB Hic episcopatus Vretaniensis, licet modo praedecarato, sit ita fundatus, non tandem potuit Canonice fundari sive consensu Summi Pontificis, primatis Hungariae, archiepiscopi Colocensis, dioecesis zagrabiensis metropolitanis item, sine scitu Episcopi Zagrebiensi in cuius dioecesi esset fundatus, contra ordinationem canonis infra citati.

De nomine et statu moderni Episcopi Valachorum

Rascianorum sive Valachorum in Dioecesi Zagrabiensi residentium, Secundus in Ordine Episcopus modernus, vocaretur Maximus Petrović, de cuius Statu et Professione licet antea Sedem Apostolicam informaveram, attamen nunc quoque novam super Statu item Professione illius, Informationem dare placuit. Dictus modernus Valachorum Episcopus, esset professione Monachus Ordinis Sancti Basilii, qui etiam ad praesens viveret, et in Claustro Marza dicto, cum Monachis sui

ordinis habitaret. Quod claustrum in bonis et territorio Episcopatus Zagradiensis, de audentia Praedecessoris mei, Petri Domitrovich, Episcopi Zagradiensis, constructum esset, in quo etiam prior Episcopus Valachorum sive Rascianorum, catholicus, Simeon Vretanich, cognominatus, manebat, qui Romanae Ecclesiae subiectus, et cum ea unitus erat, Romaque ad Episcopatum pro Valachis (uti supra dictum esset) consecratus, et praetacti Monasterii, in monte Marcza dicto fundati, Abbas Romae constitutus fuisset; ut patet ex literis superinde Romae emanatis, et a me visis et perlectis. Is ubi in Domino obiisset nec alium Episcopum Valachi, iuxta suum ritum graecum, in partibus Sclavoniae et Croatiae residentes, habuissent.

Praedictus Maximus Petrovich, apud Sacram Cesaream et Regiam Maiestatem Ferdinandum Schismaticorum quidem Episcopum denominaret ac superinde litteras (quas nos Donationales vocamus) eidem daret, fingens pro tunc se esse Catholicum, Romano Pontifici subiectum, ac cum Romana Ecclesia unitum, in eaque unione permansurum, Clerum quoque ac populum suum ad Religionem Catholicam et unitatem pro posse perducturum: Summo Pontifici obedientiam, et Reverentiam, exhibiturum, immo et eodem Summo Pontifice Confirmationem ac Consecrationem accepturum, quae cuncta ubi non solum coram Cesarea et Regia Maiestate, eiusque Consiliariis (quorum patrocinium, pro tunc implorabat), sed etiam coram Emminentissime cardinale Pallota, tempore illo, apud Caesarem et Regiam Maiestatem Nuncio apostolico existente, se facturum spondidisset, tunc eadem Cesarea et Regia Maiestas Ferdinandus Secundus, vacantem Valachorum Episcopatum, eidem Maximo Petrović, Monacho Basiliano in Anno Domini 1630. benigne contulit, ut mihi patuit, ex donatione per me visa et lecta. Quam Donationem nunquam praetacto Monacho Basiliano Ferdinandus Secundus, in Domino jam defunctus, dedisset, episcopatumque illi contulisset praetactum, nisi dictus Maximus Petrović se catholicum esse, et futurum fore affirmasset, nisi etiam obedientiam ac reverentiam Summo Pontifici se exhibiturum promisisset, Romamque pro Confirmatione et Consecratione accipienda iturum, vel Nuncium missum, obtulisset.

Accepta tali Donatione, dictus Maximus Petrovich quid fecit,
consequenter annotatur

Accepta tali ad Episcopatum Vretaniensem Donatione, a praenominato Imperatore et Rege Ferdinando Secundo, Praedictus Maximus Petrovich, monachus basilianus, Vienna in Sclavoniam et monasterium praenominatum rediens, non ivit Romam ad Pontificem, nec aliquam nuncium loco sui pro praesentatione facienda, pro Confirmatione et Consecratione obtinenda, misit, quin potius accepta a Valachis Schismaticis pecunia, pervenit in Turciam, ad quendam Bulgariae archiepiscopum, in Piech, (ut ipsemet retulit) residentem, et ab eodem Confirmationem ac Consecrationem accepit; Cui etiam fidelitatem iuravit, et per consequens quod ipsemet in schismate permanebit, clerum et populum suum in eom pro posse conservare studebit. Cui etiam idem Archiepiscopus dedit potestatem, super Valachos sive Rascianos, non solum in Regno Sclavoniae et Croatiae, sed etiam in Styria et Hungaria residentes. Haec ex literis, a praetacto archiepiscopo, per eun-

dem Maximum super confirmatione et consecratione acceptus, patent. Unde Valachi, in praedictis provinciis locati, praetactum Bulgariae Archiepiscopum pro svo patriarcha habent, et agnoscunt, quod Domini Stxriae, et Hungariae praelati non solum pro iniuria, sed etiam pro ignominia, sibi ducere ac imputare deberent.

Post Confirmationem, et Consecrationem talem ex Turcia rediens,
idem Maximus, quid fecit?

In Schismate uti antea, ipse Maximus Clerus et populus suum permansit, et nunc omnes manent, ut sequentia indicant. Nam communiter de eo fertur, quod tam Clerum quam populum prohibet Ecclesias Catholicorum frequentare, Conciones audire, Sacramenta a Catholicis Sacerdotibus percipere, et quidem talia sub anathemate hactenus prohibuit ut ex fide dignis audivi. Illos etiam, qui sub priore Episcopo Valachorum Simeone Vretanich dicto, conversi et Catholici fuissent, multis persuasionibus minitendo anathema, ad uomitum, id est Schisma, ipsi Episcopus reduxit. Haec ex personali tali referri, ipsemet audivi, quae Catholica facta fuit, postea suasionem illius, ad uomitum Schisma videlicet rediit. Praehibuit insuper, imo et de facto, prohibet Calendarium novum acceptare, et iuxta illud festa annunciare et servare. Nostrae quoque Sclavonicae et Croaticae Nationes homines, Catholicos inter Valachos ipsos schismaticos degentes, non tantum dictus Episcopus Schismaticus, sed Sacerdotes, populus etiam, ad ritum pariter Schismaticum, modis quibus possunt, et sciunt, pertrahunt. Et iam nonnulli Catholici facti sunt Schismatici, praesertim propter uxores plures, postquam et ipse Episcopus, et sui sacerdotes, repudia inter coniungos sive Coniugatos, facile admitterent, ob hanc etiam rem, multi simplices Catholici, levi de Causa, uxorem legitimam deserunt, et in medium Valachorum convolant, ibique aliam uxorem, priore viva relicta, ducunt, et sic Schismatici evadunt. Uxores pariter multorum Catholicorum, alias Catholicae legitimos viros reliquentes, ad easdem Valachos sive Rascianos Schismaticos confugiunt; viris prioribus legitimis posthabitis, Schismaticis quandoque nubunt, Schismaque Raschianorum assumunt. Praeterea Catholicos, in medio eorundem Valachorum Schismaticorum commorantes, ad festa sua secundum antiquum Calendarium servanda, aliquando etiam mulctis ipsi Valachi ad instantiam suorum Sacerdotum antea adigebant: Quod ad praesens non audet facere, quique Capitanei Catholici, Valachis praesidentes, id amplius fieri vetarunt.

Anno abhinc tertio quidam Raschianus Sacerdos Schismaticus Jaurini inter Rascianos Parochus existens, Cum catholicus factus fuisset, eum ideo praetactus modernus Valachorum episcopus excommunicavit. Id ex ore eiusdem sacerdotis audivi.

Anno proximo praeteritis coloni Catholici, eiusdem Episcopi Schismatici, Ecclesiam per Turcas dirutam reparare, Divinaque in eadem administrari curare volebant, idem Schismaticus Episcopus cum suis Monachis non permisit, cum antea eadem Ecclesia fuisset Catholicorum, et nunc etiam debeat esse, cum sit in Territorio Episcopi Zagrabiensis fundata.

Praetacti Clerici et laici Raschiani in Dioecesi Zagrabieni
residentes non solum essent Schismatici, ut ex praemissis
patet, sed etiam, in multis pravis dogmatibus, Haeretici.

Praeter errores illos Schisma foventes alios graves fovent et credunt, ex quibus aliquos duntaxat exemplis causa annotare consequenter ex relatione aliorum placuit. Facta inquisitione relatum accepi, quod Clerici et Laici Valachorum sive Raschianorum Summum Pontificem pro Antichristo, reliquos Catholicos pro Haereticis et excommunicatis haberent; Quod nostris Catholicis Sacerdotibus confiteri grande Nephas existimarent; Quod furtim aliquid a catholico Romano auferre vel non esse peccatum crederent vel si esset, minus tandem esset, quam si a Turca, aliquis quispiam auferret furtim.

Item si ex furto aliquo Valachus sive Raschianus aliquid dat sacerdoti, peccatum furti putant per tale datum deberi nihil de poenitentia et restitutione cogitantur. Unde gens haec, ob talem crudelitatem, esset furatissima et rapacissima.

Item relatum accepi, quod Sacerdotes Raschianorum doceant posse ipsos aliquam ex inferno damnatorum per preces suas eliberare, modo illis condignam det Eleemosynam.

Audivi etiam praeter praemissis illos docere, quod sacerdos alicuius hominis peccatoris peccata potest in se assumere pro illis tempore iudicii respondere ac rationem redere. Unde sacerdotes illorum talia erronea docentes, ac miseris barbaris suadentes aliorum peccata in se quandoque assumunt pro magna ellemosyna, et ita et seipsos et illos in schismam magis intrudunt.

Item significatum habeo illos credere, quod Christus ad inferos descendens omnes animas praeter tres ex inferno etiam damnatorum eliberasset.

Credunt praeterea et me etiam praesente asseruerunt, omnem cogitationem hominis qualiscunque esset, nisi in actum prodeat, non esse peccatum. Sunt et alii errores quos iidem sacerdotes Valachorum ipsi etiam Valachi profitentur et credunt uti articulos fidei, quos brevitatis ergo omitto, annotare.²²

---

²² Biskup Vinković uputio je nunciju Mattheiju još jedno izvješće dva tjedna kasnije, 28. VI. 1640. Bilo je potpuno identično izvješću od 14. VI, ali sadržavalo je i opis razgovora između Vinkovića i Maksima Predojevića u Zagrebu, održanog na katolički blagdan Uzašašća Kristova 1640. godine na Vinkovićev poticaj. Opis razgovora Vinkovića s Maksimom Predojevićem i dvojicom monaha koji su ga pratili u spomenutom drugom izvješću od 28. VI. nalazi se na kraju poglavlja "Praetacti clerici et laici Raschiani in dioecesi Zagrabieni residentes non solum essent schismatici...", i glasi:

«Qualiter eppus praetactus Vallachorum sui que monachi ratione praescriptorum et aliorum errorum sibi obiectorum se coram me episcopo Zagrabieni excusauerint, sequentia indicant: Praescripta verba et facta catholicae religioni adversantia, ubi per episcopum Valachorum, monachos item et alios sacerdotes suos, per ipsos Valachos partim dici, partim fieri inaudivissem, non volens amplius in dioecesi mea tolerare, misi ad praetactum episcopum certos meos nuntios, honorabiles viros ecclesiasticos in theologia, iure canonico et philosophia peritos, ad inquirendum, an praemissa clerus ac populus Valachorum crederent, docerent et facerent. Quod si crederent, docerent et facerent, ut ab iisdem veluti erroneis abstinerent.

Qui mei nuntii, ubi ad eosdem: videlicet episcopum et monachos in monasterium illorum Marcha dictum anno Domini 1639., die 5. mensis Aprilis pervenissent, illisque supra de erroribus Valachorum praescripta proposuissent et ex illis quaesivissent, num talia ipsi: episcopus videlicet, monachi et sa-

De Scientia Episcopi et Sacerdotum,
item de Statu et moribus Valachorum

Posteaquam Episcopus ac Sacerdotes Valachorum, ita sint ignarissimi, ut nihil praeter scripturam cyrillicis characteribus scriptam, sciant legere, posteaquam nunquam ipse Episcopus, nunquam aliquis Valachos Sacerdos aut Monachus verbum Dei Populo praedicat, ob ignorantiam crassam, quam illis etiam ipsimet Valachi exprobant, coram Catholicis dicentes: si noster Episcopus ac nostri Sacerdotes et Monachi verbum Dei nobis ita annunciarent, sicuti nobis vestri

cerdotes Valachorum cum populo crederent, docerent et facerent, tunc quaedam coram iisdem meis nuntiis negarunt, quaedam ambagibus involuerunt, in quibusdam se ipsos declararunt hoc est, ut iuridice loquamur, nonnulla qualificarunt.

Volens ipsemet de praemissis certior fieri, nuntiavi aliquoties episcopo praenominato Vrataniensi Valachorum in dioecesi mea Zagrabiensi residentium, ut ipsemet ad me ratione certae colloquutionis veniret. Promisit quidem se semper venturum, quoties vocatus fuisset, non tamen venit prius quam anno uno post meam primam vocationem elapso. Et quidem praesenti 1640. in festo ascensionis Christi cum duobus suis monachis advenit.

Quibus advenientibus acceptaque colloquendi occasione tandem ex illis episcopo videlicet praetacto et duobus suis monachis quaesivi, nim illa absurda supra consignata ipsi aut sui populi crederent, docerent et facerent et c. Negarunt coram me iureiurando, negando, in poenam vitam suam ponebant dicentes: Si comprabatum fuerit, quod talia vel crederemus, vel doceremus, vel fecissemus aut per Valachos fieri curassemus, vita nobis adimatur.

Quibus auditis statim in mentem occurrit divinum illud: omni spiritui credere noili, nec facile credendum esset illi. Ideo probandi essent spiritus, an a Deo, vel aliunde sint.

Ego quoque volens probari illos episcopum videlicet praedictum Valachorum et suos monachos, num veritatem dicerent hoc est, num schismatici an catholici essent, institui disputationem apud mensam de erroribus illis Graecorum schismaticorum, propter quos iidem graeci schisma facientes ab unione ecclesiae occidentalis et per consequens Romanae et ab obedientia Summi Pontificis recesserunt, ubi unus ex archidiaconis meis mensae accumbens errores illos schisma foventes oppugnare et exinde schismaticos errare ex scripturae et rationibus ceopisset, mox tam episcopus praescriptus Valachorum, quam sui duo monachi pro illorum possibilitate et exigua scientia (cum sint ignarissimi) Graecorum errores defendere temeritate potius, quam aliqua alia firmitate coeperunt. Unde iterato in suspicionem achismatis venerunt, quod videlicet adhuc essent veri schismatici et non catholici.

Ultimatim, ubi praetactus episcopus a me discedere voluisset, quaesivit ex me dicens: Quid vis, ut faciam? Cui ubi dixissem: Fac ea, quae te coram Caesare et Nuntio Apostolico facturum promisisti, tunc quando pro episcopatu Vrataniensi Valachorum tibi conferendo sollicitasti et cum etiam tibi collatus fuisset. Respondit se pro posse fecisse et facere velle, immo et in hunc finem professionem fidei coram Emminentissimo Domino Palloto, cardinali, pro tunc apud Caesaream et Regiam Maestatem Nuncio Apostolico existente, fecisse. Cui cum subiunxissem: Si professionem fidei coram praenominato Domino Nuntio Apostolico Palloto fecisti, credis ne adhuc, quod Sancta mater ecclesia catholica ac per consequens Romana credit ac docet? Respondit: Quid sancta mater ecclesia catholica orientalis credit et docet, hoc et ego credo et doceo. Ubi autem ex voce hac Orientalis iterato in suspicionem venisset, quod esset schismaticus, subiunxi: ecclesia orientalis schisma fovet ac tenet et multos errores credit ad praesens. Respondit ille: Ego id credo et doceo, quod orientalis catholica ecclesia docet et credit, quia in illa multi magni viri et Sancti Patres fuerunt. Cui ubi replicassem: Fuerunt quidem olim in orientali ecclesia multi magni viri et Sancti Patres, ast ante schisma per Graecos et alios orientales factum, post schisma autem factum nullus magnus vir in orientali ecclesia repertus est, nullus etiam pro Sancto habitus fuisset. His a me dictis reticuit et ad monasterium cum schismate (ut ego ex praemissis credo) discessit, quod etiam ex sequentibus credi postest. « Opširnije: Šimrak, De relationibus Slavorum Meridionalium, 100.-110.

Sacerdotes annunciant, nos essemus boni ac sancti. Sed Episcopus noster, Sacerdotes et Monachi nostri, parvum aut nihil sciunt, nos etiam ad ea, quae ad salutem Animae spectant, instruere nesciunt, aut nequeunt. Gens autem ipsa Valachica sive Rasciana cum nullas disciplinas, nullas artes, nullas Scholas, nullas Doctores, aut Instructores habeat, in Silvis perpetuo extirpandis, et pecoribus alendis sit occupata, militiae magis Sylvestris quam Campestri addicta; adhaec superstitionibus, sortilegiis et maleficiis sit dedita, unde magis barbara et agrestis, quam culta, et Civilis in dies cadit. Non est mirum, si supra annotatos et alios minime consignatos mores, facile, instar articulorum fidei credat.

Ad explorandum veraciter, utrum dictus Episcopus,
ac suus Clerus, vere sit Catholicus, et cum Romana
Ecclesia unitus?

sequentia media adhibendi:

Sacra Caesarea et Regia Maiestas, veluti Patronus et Collator praetacti Raschianorum Episcopatus, praenominatum Maximum Petrovich, eorundem Episcopum, cum litteris praesentatoriis, ad Summum Pontificem, pro confirmatione obtinenda, et obedientia eidem praestanda, de lege et consuetudine, mittere deberet, qui Episcopus, si missus, et iussus, ad Pontificem iverit, vel Nuncium suum ideo sufficientem miserit, et ante Confirmationem schismatis renunciaverit, Professionem fidei fecerit, Juramentum fidelitatis Sedi Apostolicae praestiterit, Sacerdotes item et Monachi Raschianorum, si Professionem fidei coram episcopo Zagrabiensi, existentibus, fecerint, in qua professione fidei cetera necessaria continentur.

Praetactus praetera episcopus Valachorum, Episcopi Zagrabiensi (in cuius Dioecesi Episcopatus illis esset fundatus) quod ritum Graecorum vicarius eique obediens, ac subjectus deberet esse, iuxta Canonem sequentem: Quoniam in pluribusque partibus, infra civitatem, atque Dioecessim, permixti sunt Populi diversarum linguarum, habentes sub una fide varias ritus et mores, districte praecipimus, ut pontifices hujusmodi Civitatum sive Dioecessum, provideant viros idoneos, qui secundum diversitates rituum, et linguarum, Divina illius Officia celebrent, et Ecclesiastica Sacramenta ministrent, instruendo eos pariter verbo, pariter et exemplo. Prohibemus autem omnino, ne una eademque Civitas, sive Dioecesis, diversos Pontifices habeat, tanquam unum corpus diversa capita, quasi monstrum; Sed si propter praedictos Causas (diversos videlicet linguas, vel diversos ritus) urgens necessitas postulaverit, Pontifex loci, Catholicum Praesulem, Nationibus illis conformem, provida deliberatione, constituat sibi vicarium in praedictis, qui ei per omnis sit obediens, et subiectus. Unde, si quis alter se ingesserit, Excommunicationis se noverit mucrone percussus, et si nec sic resipuerit, ab omni ministerio ecclesiastico deponendum; adhibito (si necesse fuerit) Brachio Saeculari, ad tantam involentiam compellendam. Habetur praecitatus Canon Extra De Officio Judicis Ordinarii, item in Consilio Generali quarto Lateranensi cap 4 De diversis ritibus in eadem fide.

Praemissa si praetactus Maximus Petrovich, Valachorum modernus episcopus, si Sacerdotes et Monachi illius fecerint ac obedientiam et subiectionem Episcopo Zagrabiensi praestiterint in ..... precitatum Canonem dependentiam quoque ab eodem in omnibus spiritualibus habuerint, pro Catholicis Romanis haberi possint. Ut ipse episcopus Raschianorum confirmari, et tolerari poterit, usque ad obitum, qui cito affuturus sit, cum ille iam Sexegenarius fere videatur esse. Cur scribo pro catholicis Romanis haberi possint, quia et ipsi seipsos catholicos ast orientalis Ecclesiae, appellarent.

Sequenter media, pro conversione Valachorum in Dioecesi
Zagrabiensi residentium, et errorum ipsorum extirpatione,
adhibenda:

Primum: Quod si praedictus Episcopus, praemissa facere recusaverit, ex tunc Summus Pontifex, eundem episcopatu privare poterit, ex rationibus sequentibus. Prima: quia promissis, supra annotatis non stasset. Secunda: quia non Solum schismaticus, sed etiam in quibusdam pravis erroribus, et dogmatibus, Haereticus esse censeretur. Tertia: quia dictus Episcopatus collatio fuisset illi, ut catholico, et non ut schismatico. Nam tempore collationis, fingebat se esse Catholicum, et cum Ecclesia Romana unitum, et multa alia in signum se esse Catholicum, promittebat, quorum nullum praestitisset, imo contrarium fecisset. Quarta: quia Ferdinandus Secundus praetactum Valachorum Episcopatum in regno Slavoniae catholico fundasset, ideo non ut Valacchi semper essent Schismatici, sed ut ex schismaticis fierent catholici.

Secundum: Ferdinandus Tertius, modernus imperator et rex Hungariae et Slavoniae, uti rex eundem Episcopum stipendio poterit privare illo, quod illi ex Ordinatione Ferdinandi Secundi, Progenitoris sui, Provincia Styria, singulis mensibus in flor. thenen. 20 praestare, et administrare solet, ex quo annuatim flor. renen. habet 240, et quidem poterit eundem privare dicto stipendio ex sequentibus Rationibus. Prima: quia illud, pro catholico Valachorum Episcopo, et non pro Schismatico ordinatum fuit. Secunda: si Ferdinandus Secundus, Imperator in Domine Defunctus dictum Episcopum scivisse, non esse verum sed fictum catholicum, nunquam eidem episcopatum per se fundatum, contulisset. Tertia: Quia praenominatus Schismaticus Episcopus in Turciam sine licentia Principis et suorum Officialium pro Confirmatione accipienda ad Archiepiscopum Schismaticum profectus fuisset. Ire autem in Turciam, ita profundam, sine licentia Principis ceu suorum Officialium Confinianorum, esset apud nos casus infidelitatis.

Tertium: Esset quod Imperatoria et regia Maiestas, in promotione huius Negotii, posset et deberet facere. Privato Maximo praedicto, Episcopatu Valachorum prenominato, alium loco illius, et quidem Catholicum infra denominatum, et descriptum, dominare pro Episcopo earundem Valachorum, ac eundem Summus Pontifex confirmare deberet: qui ubi cum illis conditionibus, in mea priori Informatione et praesenti etiam hac, infra annotatis Valachorum fuerit creatus Episcopus, Valachi illum, sine ulla tumultatione, pro suo episcopo libenter habebunt.

Quartum: Necessè est, ut Caesarea et Regia Maiestas, Generalibus ac Capitaneis suis, qui Valachi praesent, pro Zelo Dei et Religionis Catholicae negotium hoc praemonendum commendaret, Multum etenim illi, hac in parte praestare possent, modis sibi bene notis, et per viros religiosos intimatis, signanter autem, ne Capitaneis Suae Maiestatis, Monachis et Sacerdotibus Schismaticis, permetterent, ex Turcia in medium Valachorum venire et conversari. Tales etenim Monachi et Sacerdotes Schismatici ex Turcia in medium Valachorum advenientes, Valachos ipsos deprauant, et in Schismate converuant. Ne etiam, iidem Capitanei Valachis permetterent, Ecclesias Catholicas dirutas in medio illorum existentes, magis diruere, sed potius ipsas permetterent Catholicis reparare. Ne contra Religionem Catholicam permetterent Sacerdotibus, Monachis immo et ipsis Valachis calumniare et blasphemare sub poena proposita.

Quintum: Si etiam Caesarea et Regia Maiestas potiores Valachos, veluti antesignanos, bene meritos tandem ad stipendia militaria, sive pecunia, per Capitaneos et Generales promoveri curaret, sicque illos ad maiorem fidelitatem et ad Religionem Catholicam valde allicerent.

De ritu Graeco, Valachis ulterius admittendo

Sextum: Et maximum medium, In principio dicti Valachi, in suo graeco ritu, rejectis et purgatis erroribus, conservandi essent. Ubi vero errores et Schisma relinquerent, ut in rebus Divinis, magis informati essent, paulatim et ritus Graecus, apud illos sepelliri posset, Sicuti factum est in Istria, Piuka et Carsia, nec non in Dioecesi Segniensi in Lich et Draga vinodolensi, ubi similiter Valachi, et similibus ritu et erroribus impleti, opera bonorum Pastorum Catholicorum, relicto Graecorum, et erroribus rejectis, ad praesens Romanum, quem assumpserunt, retinent, seque non amplius Valachos, sed Croatas appellant.

De episcopi novo Catholico Valachis post amotionem Schismatici, substituendo

Quod si praedictus Episcopus Raschianorum, Maximus Petrovich, ob Schismate et Haeresim, et alios rationes supra annotatas (nisi resipuerit) deponendus, ac Episcopatu privandus erit, alter in locum illius et quidem Catholicus substituendus erit, talis, qui linquam Valachicam, qui litteras Cyrillicas, quibus Valachi utuntur, sciret, qui titulum Episcopalem haberet, et habitum talem deferret sacerdotalem qualem Episcopi Valachorum deferunt. Qui Ceremonias et ritus illorum sciret, qui alias sufficientem doctrinam haberet, qua posset illos, ad Articulos Christianae fidei et reliqua pietatis exercitia instruere. Talis persona, ut mihi optima constat, unus est frater Raphael Levaković, Croata, nominatus antea episcopus Samandriensis, de natione et ecclesia Illyrica benemeritus, Summo Pontifici, Item Caesareae et Regiae Maiestati ac Eminentissimis Dominis Cardinalibus benenotus, quibus per numerosos annos sua servitia impendit. Novit enim perfecte linquam Valachicam, et scripturam Cyrillicam, qua Valachi utuntur. Ceremonias quoque, et ritus illorum partim scit, partim vel Romae in Collegio Graeco cito discere posset, qui sufficientem doctrinam habet: Habitum vero qualem Episcopi Valachorum aut

Graecorum ferunt, cum dispensatione Summi Pontificis, deferre posset, ob quem habitum citius, ab eisdem acceptaretur, et magis amoretur.

De veteri Calendario, Valachis ad tempus admittendo

Quoniam praetacti Raschiani sive Valachi, Calendarium novum vocarent novam Fidem, Calendarium vetus nuncuparent antiquam Fidem, et homines novo Calendario utentes appellant novae Fidei Cultores, qui vero antiquo uterentur nominarent illos veteris fidei imitatores. Et quia si ad novum Calendarium, tum cito servandum adigerentur, putarent se a vetere fidei amoveri, et per consequens in illa turbari. Ideo vetus Calendarium, sine usu illius, illis deberent pro principio permitti ac concedi, donec in rebus fidei magis instruerentur Ceremoniis catholicis magis asuescerent. Quibus ita factis, ipsimet futuris temporibus, usum veteris calendarii posponerent et novi Calendarii usum assumerent.

Penes novum Catholicum episcopum Sacerdotes Catholici submittendi

Quoniam penes novum Catholicum Episcopum, Raschianis dandum, pro auxiliis et subsidio, ferendi laboris et oneris submittendi essent, aliqui Sacerdotes Catholici, in medium Valachorum, tales submittendos sacerdotes, Episcopus Zagrabiensis procurare posset, imo et ex Oficio pastoralis deberet.

Scholae in medio Valachorum erigendae

Scholae quoque in medio Valachorum pro Instructione Juvenum eiusdem Nationis instituendae essent, in quibus dicti Juvenes, tam Cirillicas, quibus Raschiani utuntur, quam latinis communes litteras, addiscere, et cum ipsis litteris, pietatem Catholicam imbibere possent. Hi enim succesu temporis docti facti, et rectores Scholarum, et Sacerdotes Raschianorum creari possent. Summus quoque Pontifex si ex praedicta natione Raschiana unum exiquum seminarium Zagrabiae apud montem Goricham istum institueret, rem sanctam atque domino Deo placitam faceret, sibi quoque aeternam memoriam hisce in partibus comparasset.

Unde dictus novus Catholicus Valachorum Episcopus item Sacerdotes, penes illum submittendi, Rectores quoque Scholarum intentionem habere possent

Licet Deus non desit, sed providet suis, per media tamen id facere solet, ut plurimum quantum ad praetacti Catholici Valachorum episcopi (qui vicarius episcopi zagrabiensis: quod ritum Graecorum, iuxta praecitatum Canonem, esset ac dici deberet) intentionem attineret, ille posset habere salarium illud, quod ad praesens Schismaticus Valachorum episcopus, praenominatus Maximus Pietrovich, habet. Nam ex ordinatione Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis Ferdinandi Secundi a provincia Styruae singulis mensibus habet flor. Renen. 20, et ita annuatim accipit in toto flor. Renen. 240: ad haec Episcopus Zagrabiensis in frumento et vino auxilium eidem, veluti suo vicario, praestare posset quod et praestaturus esset. Catholici quoque Bosnenses Praedavci et Sclavi, in medio Valachorum degentes, eidem subsidium ferrent. Et haec quod Valachi convertentur quibus Conversis haberet id, quod modernus Schismaticus ab eisdem habet.

Sacerdotes autem, penes talem Episcopum Novum in medio Valachorum submittendi, Item Sectores Scholarum pro principio (quoad Valachi convertentur) et eisdem proventus illos darent (quos suis sacerdotibus alias ignorantissimis ad praesens dant) partim ex auxilio episcopi zagrabiensi, partim a Catholicis in medio Valachorum commorantibus, partim etiam ex provisione Suae Maiestatis, sustentationem habere possent. Faciendi autem provisionem tam pro Episcopo praedicto novo Catholico Valachorum, quam sacerdotibus catholicis submittendis. Item Scholarum Rectoribus Sua Caesarea et Regia Maiestas in partibus Slavoniae habet modum opportunum, et quidem talem : Habet enim Sua Maiestas, penes toties nominatos Valachos in Regno Slavoniae et Dioecesi Zagrebiensi, in Territorio Praesidii Caprocensi subditos colonos 300, ad idem Praesidium spectantes, quos Dominus Capitaneus Caprocensis gratis sine alicue publica utilitate possidet, et redditus ab eisdem provenientes, extra omne suum salarium percipit. Inde Sua Maiestas provisionem aliquam tam Episcopo, quam Sacerdotibus et Scholarum rectoribus posset facere, sine omni suo et Praesidii dicti dispensio, etc.

Securitas pro personis praenominatis, Episcopo
videlicet novo Valachorum, et Sacerdotibus
ac Scholarum Rectoribus, submittendis

Pro personis assecurandis et protegendis (qua cum dictis Valachis sive Raschianis laborarent) necessaria esset assistentia Brachii Saecularis, cum Sacra Caesarea et Regia Maiestas per Generales et Capitaneos catholicos, item per dominos terrestres et quidam illos, qui dictis praesunt Valachis, facere potest. Nam cuncti Valachi, in Dioecesi zagrabiensi residentes, sub jurisdictione Catholicorum, partim Capitaneorum Suae maiestatis, partim Dominorum Terrestrium in confiniis Slavoniae et Croatiae positi sunt, etc: Accedit, quod cum praedicti Valachi, data comoditate, audiendi verbum Dei, libenter illud multi audiunt, inde etiam periculum minus, et quia iidem mixti essent cum catholicis eiusdem nationis, Praedavcis dictis, securitas maior Personis Evangelizantibus, operanda: neque Valachi in tanto numero aut tanta patientia essent, ut non possent eis Capitanei, qui illis praesunt, et Catholicis in medio Valachorum, et extra illos, in vicinio positi resistere. Accedit, quod ex ore multorum Valachorum audivi, quod multa illorum volent fieri catholici, modo episcopus illorum sub anathemate non prohiberet.

Adhibitis modis praescriptis et mediis, Valachi in Dioecesi zagrabiensi convertentur, Domino, Deo Caesari Romano et Regi Hungariae ac Slavoniae fideiores reddentur. Haec sunt, Illustrissimae et Reverendissimae Domine, quae pro Informatione nova, super fundatione Episcopatus Valachorum in Dioecesi zagrabiensi residentium, Item mediis circa conversionem Valachorum adhibendis, scribenda, et ad vestram Illustrissimam Dominationem, iuxta suum placitum, transmittenda erant. Facit Dominus, ut optatum sortiantur effectum, qui Dominationem Vestram Illustrissimam ac Reverendissimam felicissimae ac diutissimae conservat. Actum et Datum praesens scriptum Zagrabiae, die 14. junii, anno salutis 1640.

Eiusdem Vestrae Illustrissimae ac Reverendissimae Dominationis Frater in Christo ac servus in obsequiis.

POVIJESNI PRILOZI, broj 18., 1999

UDK 93/99

CODEN PPRIEB

ISSN 0351-9767

POVIJESNI PRILOZI 18

1999 Hrvatski institut za povijest

<i>Zdravka Jelaska</i>	Trogirski srednjovjekovna obitelj (XIII.-XIV. stoljeće)
<i>Lovorka Čoralić</i>	"Scuola della nation di schiavoni" - hrvatska Bratovština sv. Jurja i Tripuna u Mlecima
<i>Tomislav Markus</i>	O nekim pitanjima političke kulture u Bansknoj Hrvatskoj 1848.-1849. godine
<i>Jasna Turkalj</i>	Zvekan - humor, satira i karikatura kao sredstvo pravoske političke propagande
<i>Natalija Rumenjak</i>	Čelni ljudi u novčanim zavodima Banske Hrvatske 1900. godine - osvrt na srpsku elitu 1882.-1900. godine
<i>Mira Kolar- Dimitrijević</i>	Ban Pavao Rauch i Hrvatska u njegovo vrijeme
<i>Berislav Jandrić</i>	Pogledi na Deklaraciju o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika
<i>Krešimir Kužić</i>	Zabilježbe o "malom ledenom dobu" i njegovim posljedicama u hrvatskim krajevima
<i>Intervjui</i>	dr. Neven Budak - dr. Mladen Ančić

OCJENE I PRIKAZI

SVJETSKO TRŽIŠTE IDEJA

Povij. pril., god. 18., 1-476, Zagreb

Broširani uvez

Format: 17x24 cm.

476 str.

Cijena 70,00 kn

HRVATSKI INSTITUT ZA POVIJEST, Opatička 10, 10000 Zagreb

Žiro račun: 30102-603-11464, s naznakom za *Povijesne priloge*

Report by Zagreb bishop Benedikt Vinković to the apostolic delegate Caspar Mattheij about the Marča diocese and the Vlachs from 1640

By the analysis of the report by the Zagreb Bishop Benedikt Vinković about the Greek-Catholic Marča Bishopric and orthodox Border men from 1640, the author endeavoured to present the problem of Orthodox – Catholic relationships in the Croatian Military Border, and attitudes of the Catholic church and state authorities regarding the unification of Orthodox Christians with the Catholic church. He commented on the bishop's activity of the Zagreb Bishop Benedikt Vinković, who, during his short term function of the bishop, advocated carrying out of unification of Orthodox Christians from his bishopric with the Catholic church according to church regulations, and on the opinion of the Vienna court on that problem, which made decisions regarding the realization of the unification under the influence of judgments by the Boarder military commanders, contrary to Vinković's endeavours. The author pointed out that the Zagreb Bishop Benedikt Vinković was warning the state authorities about the difficult position of Catholics in the Croatian Military Border, on which Orthodox priests endeavoured to impose the Orthodox rites and customs in different ways, that is, that he pointed out that it would be difficult to achieve the unification of Orthodox Christians with the Catholic church due to the lack of education of the Orthodox clergy and the influence of the church hierarchy of the Peć patriarchate on Orthodox Border men of the Croatian Military Border. Vinković believed that successful unification could be achieved only by schooling of the adequate number of Greek-Catholic priests in educational institutions of the Catholic church, by elimination of the then Marča bishop Maksim Predojević from the chair of Marča bishops and by installing of the Greek-Catholic bishop sincerely devoted to the unification, as well as by fighting the influence of orthodox priests of the Peć patriarchate among Orthodox Christians of the Croatian Military Border. The author pointed out the connectedness of the problem of the church unification with endeavours of Croatian classes and Zagreb bishops to submit under the authority the Border men which inhabited the devastated properties of Croatian nobility and the Zagreb bishopric during the first half of the 17th century, that is, the proposal of the nobility and Zagreb bishops that, as a token of accepting their authority, the Border men would pay a certain monetary due, which had as a consequence identification of the request for the unification of the church with the process of turning of the population of the Croatian Military Border into serfs. Concluding the work about the proposals of the Zagreb Bishop Benedikt Vinković regarding the unification of the Orthodox Christians with the Catholic church, the author concluded that Vinković's proposals were difficult for realization because, due to war circumstances in which it found itself at the time, the Vienna court avoided procedures which could cause an outbreak of Border unrest, and that all the problems regarding the unification of the Orthodox Border men of the Croatian Military Border with the Catholic church, about which the Zagreb Bishop Benedikt Vinković talked in a report in the first half of the 17th century, existed during the second half of the 17th century as well, and that Zagreb bishops from the second half of the 17th century had to deal with them.